ҚУРОЛСИЗ ДУНЁ — БУТУН ИНСОНИЯТ УЧУН УЛУҒ САОДАТ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

9-ЙИЛ ЧИҚИШИ. № 138 (2171).

14 ИЮЛЬ ШАНБА 1962 ЙИЛ

БАҲОСИ 2 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

ТИНЧЛИК ВАХТАСИ

Октябрь революцияси номли завод ишчилари, инженер-техник ходимлари ва хизматчилари Совет ҳукумати бошлиғи ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгрессида сўзлаган нутқини тўла маъқулламоқдалар. Барча цех ва участкаларда бутун дунёдаги прогрессив инсониятнинг орзу ва истакларини ўзида ифодалаган бу нутқ тексти зўр қизиқиш билан ўрганилмоқда.

— Урушнинг нима эканлигини яхши биламан, уни ўз бошимдан кечирганман, — дейди вагон цехи коммунистик меҳнат бригадасининг бошлиғи ўртоқ М. Абдураҳимов. — Уруш очлик, қашшоқлик келтиради, миллионлаб кишиларни ҳалок этади.

— Ўтган урушда умр йўлдошимдан айрилдим, — дейди инструментал цехининг ишчиси, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати ўртоқ А. Шуваева, — қўлимда икки ёш ўғлим билан қолдим. Уларни тарбиялаб вояга етказдим. Мен болаларимнинг ҳам ҳалок бўлишини истамайман. Умуман биз оналар янги уруш очмоқчи бўлганларни лаънатлаймиз. Никита Сергеевич Хрушчевнинг конгрессда сўзлаган нутқига тўла қўшиламиз.

Заводимиз коллективи шу кунларда тинчлик вахтасида туриб меҳнат қилмоқда. Йиллик планни аввалгидек 28 декабрда эмас, балки 25 декабрда бажариш юзасидан янги мажбурият қабул қилдик. Ҳаммамиз ана шу мажбуриятни бажариш йўлида бир ёқадан бош чиқариб ишлаймиз.

Ж. МАҲМУДОВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг штатсиз мухбири.

УРУШГА ЙЎЛ ЙЎҚ!

Тинчлик барқарор бўлсин, урушга йўл йўқ. Биз миллионларнинг меҳнати билан бунёдга келган гўзал шаҳарларимиз, қишлоқларимизнинг ҳаробага айланишини, фарзандларимизнинг етим қолишини сира-сира истамаймиз. Эрксевар халқларнинг талаби, замонанинг талаби ана шундай.

Шунинг учун ҳам биз Москвада очилган ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган конгресс ишини зўр умид билан кузатяпмиз. Конгрессда қадрдонимиз ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг сўзлаган нутқини катта қизиқиш билан ўқиб чиқдик.

Ҳақиқатан ҳам эндиликда биз улуғ даврда, буюк ва улкан ишлар амалга оширилаётган даврда яшамоқдамиз. Эндиликда прогрессив инсониятнинг тинчликка бўлган интилишини тўсиб қолаоладиган ҳечқандай куч йўқ. Бизнинг ҳукуматимиз бошлиқ тинчлик лагерининг куч ва қудрати тобора ортиб бормоқда. Аммо ана шундай бир пайтда Америка империалистлари бошлиқ урушқоқлар зўр бериб урушни пропаганда қилмоқдалар.

Лекин жаҳондаги халқлар ҳеч вақт уруш бўлишига йўл қўймайдилар.

Т. АБДУЛЛАЕВА.
Орджоникидзе районидаги Хрушчев номли колхознинг бригада бошлиғи.

ХАЛҚЛАРНИНГ БУЮК ФОРУМИ

МАХСУС ЯЛПИ МАЖЛИС

МОСКВА, 10 июль. (ТАСС). Бугун куннинг иккинчи ярмида СССР Министрлар Совети Раиси Н. С. Хрушчев Съездлар саройининг залига келди. Залдагилар уни қизғин кутиб олдилар. У, делегатлар орасига бориб ўтирди.

Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган жаҳон конгресси мажлисини Жаҳон Тинчлик Кенгашининг ижрочи президенти, конгресс халқаро комитетининг раиси **Жон Бернал** очиб, бундай деди:

— Конгресснинг махсус мажлисини очишга ижозат бергайсиз. Биз ўн саккиз давлат бошлиқларига мурожаат юбориб, уларни қуролсизланиш масалаларига доир ўзларининг нуқтаи назарларини оғзаки ёки ёзма равишда айтиб беришга таклиф қилган эдик. Баъзи ҳукуматларнинг бошлиқлари ўзларининг жавобларини бизга юбордилар. Совет ҳукуматининг бошлиғи бош министр жаноб Хрушчев Совет ҳукуматининг нуқтаи назарини конгрессда шахсан айтиб беришга лутфан рози бўлди. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг бош министри жаноб Хрушчевнинг ҳозир мен конгрессда нутқ сўзлашини мамнуният билан илтимос қилмоқчиман.

Н. С. Хрушчев минбарга чиқиб профессор Жон Бернал билан саломлашади. Қарсаклар гувуллайди. Залдагиларнинг ҳаммаси ўрнидан туради.

Совет ҳукуматининг бошлиғи ёркин нутқ сўзлайди. Бу нутқни форум қатнашчилари жуда катта эътибор бериб тинглайдилар. Делегатлар, ер юзидаги барча тинчликсевар кишилар бу нутқни ғоят қизиқиб кутган эдилар. Давримизнинг туб масалаларига бу нутқда равшан, аниқ жавоблар берилади.

Н. С. Хрушчевнинг овози осойишта ва дадил янграйди. У, Совет ҳукуматининг ёппасига ва батамом қуролсизланиш масалаларидаги, тинчлик ва барча халқлар ўртасида дўстлик учун курашдаги сиёсатини далиллар билан баён қилиб берди. Зўр куч ва фазилатга эга бўлган, жуда яхши далиллар билан тўлган бу нутқ залдагиларни ўзига мафтун қилди. Залда кўп марталаб гулдурос овациялар бўлиб турди, маъқулловчи хитоблар янгради. Совет бош министрининг фикрига форум қатнашчилари тўла равишда қўшилаётганликлари очиқ кўриниб турибди. У, термоядро урушининг мудҳиш оқибатлари тўғрисида огоҳлантирди ҳамда ёппасига ва батамом қуролсизланиш программасини амалга ошириш йўлини — цивилизацияни, бутун инсониятни қутқариб қолишнинг бирдан-бир тўғри йўли деб таклиф қилди. Совет ҳукуматининг бошлиғи тинчлик тарафдорлари қудратли лагерининг кучини кўпайтириш ва кўпайтиришга даъват қилди. У, ядро бомбаларидан қочиб қутуладиган жой йўқ, деб эслатиб ўтди. Кимки яшашни хоҳласа, қуролсизланиш учун курашмоғи лозим. Тинчлик учун курашчилар гулдурос қарсаклар чалиб, нотиқнинг бу фикрига қўшилганликларини яна изҳор қиладилар.

Чуқур таассурот қолдирган бу нутқ тамом бўлганидан кейин делегатлар ва меҳмонлар Н. С. Хрушчевни самимий табрикладилар.

Сўнгра конгресс қатнашчилари 18 лар комитетида қатнашаётган мамлакатлар ҳукуматларининг баъзи бошлиқлари томонидан конгресснинг халқаро тайёргарлик комитетига юборилган жавоб мактубларини тингладилар.

Болгария Халқ Республикаси ҳукуматининг бошлиғи **Антон Югов**нинг мактубида бундай дейилади: Болгария ҳукумати болгар халқининг иродаси ва манфаатларини ифодалаб, тинчлик ва тинч-тотув яшаш йўлидан қатъий равишда ва оғишмай бормоқда. Болгария ҳукумати ёппасига ва батамом қуролсизланиш ва ҳозирги замоннинг мана шу кардинал масаласини амалда рўёбга чиқариш позициясида охиригача туради.

Антон Югов, конгресснинг иши ва қарорлари «тинчлик учун курашни кучайтирадиган янги қудратли восита бўлади, тинчлик ва тараққиёт кучларини янада жипслаштиришда катта роль ўйнайди» деб ҳисоблайди.

Болгария ҳукуматининг бошлиғи таъкидлайдики, ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик идеяси юз миллионлаб кишиларнинг идеяси ва эътиқоди бўлиб қолди, бу идея қудратли моддий кучга айланди, шу сабабли ҳеч қандай ғовлар бу идеянинг амалга оширилишига тўсқинлик қилолмайди.

Ҳиндистон бош министри **Жавоҳарлал Неру** ўз жавобида, жумладан, бундай дейди: «Биз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг ёппасига ва батамом қуролсизланишга чақирган резолюциясини амалга ошириш тарафдоримиз».

Жавобда уқтириб айтиладики, «Турли мамлакатларнинг истак ва интилишлари эътиборга олинади-ган бўлса, қуролсизланиш зарур ишгина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга реал иш ҳамдир. Чунончи илгари принципиал равишда ҳал қилиб ўтилганидек, ёппасига ва батамом қуролсизланиш босқичма-босқич амалга оширилиши лозим, токи қуролсизланиш ўтказилаётган вақтда ҳеч бир мамлакат бошқа мамлакатга нисбатан вақтинча устунлик ололмайдиган бўлсин».

Бош министр Неру ишонч билдириб айтадики, бу проблемани ҳал қилиш йўлини қидириш уни ҳал этиш тўғрисидаги қатъий ниятга асосланиши ва шу билан бирга бу проблема баҳамжиҳат ҳал этилиши лозим. «Ҳарбий пропагандага ҳам, халқларни қўрқитадиган бошқа бирор ҳаракатларга ҳам йўл қўйилмаслиги лозим».

Шуни тушуниб турибманки, деб ёзади Жавоҳарлал Неру, буни айтиш жуда осон, лекин буни ҳозирги шароитда амалга ошириш жуда қийин. Бироқ, агар биз мақсадимизга эришмоқчи бўлсак, бундан бошқа йўл йўқ».

Польша Министрлар Советининг раиси **Юзеф Циранкевич** ўзининг мактубида Польша ҳукумати номидан конгресс ишига муваффақиятлар тилаб жуда қизғин истаклар билдиради.

Мактубда айтиладики, ёппасига ва батамом қуролсизланишни амалга ошириш мустаҳкам тинч-тотув яшашнинг зарур шартидир. Польша базаларни ва ядро қуролини мўлжалга элтиш воситаларининг ҳаммасини қуролсизланишнинг биринчи босқичидаёқ тугатиш, шу тариқа иккинчи босқичда ҳар қандай ядро қуролини йўқ қилиб ташлашни таъминлаш йўли билан ядро уруши хавфини тезроқ тугатиш масаласига ғоят катта аҳамият бераётир.

Ю. Циранкевич мактубида уқтириб айтиладики, қуролсизланиш ядро қуролининг ҳамма синовларини дарҳол тўхтатиш тўғрисида тезроқ битим тузишни талаб қилади.

Қуролсизланиш масаласи, дейилади Циранкевичнинг мактубида, шу вақтгача ядро қуролига эга бўлмаган давлатларга бу қуролни беришга йўл қўймасликни талаб қилади.

Кескинликни юмшатишга интилиб, дейди Польша ҳукуматининг бошлиғи, ялпи тинчлик учун айниқса хавфли бўлган соҳалардаги қисмий масалаларни ҳал қилиш йўлини қидирмоқ керак. Мактубда эслатиб ўтиладики, Польша ҳукумати Марказий Европада ҳар иккала герман давлатини Польша ва Чехословакияни ўз ичига олган атомсиз зона вужудга келтириш тўғрисидаги ўзининг таклифини 18 лар комитети сессиясида яна кўтариб чиқди.

Германия масаласини бартараф қилиш хавфсизлик ва тинчликнинг ҳал қилувчи проблемаларидан биридир. Манфаатдор давлатларнинг ҳаммаси ҳар иккала герман давлати билан сулҳ шартномасини тузганларида эди, дейилади Ю. Циранкевичнинг мактубида, мана шунинг ўзи Германия масаласини ҳал қилишнинг энг яхши йўли бўлур эди».

Конгресс қатнашчилари Эфиопиянинг Англиядаги элчиси **Хадис Алемайеху** юборган мактубни ҳам тингладилар. Шу мактубда элчи «Эфиопия ҳукуматининг қуролсизланиш масаласи тўғрисида Женевадаги 18 давлат конференциясида баён қилиб берилган расмий нуқтаи назарига эътибор беришни сўрайди».

Эфиопия ҳукуматининг нуқтаи назари ҳамиша шундан иборат бўлиб келдики, дейилади сўнгра мактубда, агар биз цивилизацияни сақлаб қолишни истасак, халқлар ўртасида битимлар тузиш йўли билан ёппасига ва батамом қуролсизланишга эришмоқ лозим.

Элчи Эфиопия ҳукумати томонидан Бош Ассамблеянинг 14-сессиясига киритилган таклифни эслатиб ўтади. Ядро ва термоядро қуролини ҳарбий мақсадларда ишлатишни тақиқлаш тўғрисидаги бу таклифни Бош Ассамблея қабул қилган эди.

Элчи бу мактуб «Эфиопиянинг позициясини тушуниб олишга ёрдам берадиган дастлабки изоҳдир», дейди.

Мактубда Эфиопия бош министри профессор Берналнинг мактуби билан танишиб чиқади, дейилади.

Франциянинг Лондондаги элчихонаси томонидан конгресс тайёргарлик комитетининг раисига юборилган хат ўқиб эшиттирилади.

Хатда «Франция ҳукуматининг қуролсизланиш тўғрисидаги фикрлари кўпчиликка ва расмий равишда бир неча марта баён қилиб берилган, бу фикрлар ўзгаргани йўқ», дейилади. Бу хатга генерал де Голлнинг шу масалага бағишлаб матбуот конференциясида сўзлаган нутқининг тексти илова қилинган.

Буюк Британия бош министри Макмилланнинг топшириғига биноан унинг шахсий секретари томонидан конгресс қатнашчиларига юборилган хатда бундай дейилади: «Бош министр юборилган таклифнома учун ўзининг ташаккурини изҳор қилиб, сизларга шуни айтишни менга топширдики, унинг фикрича, Жаноб Олиялари ҳукуматининг қуролсизланиш проблемасига доир нуқтаи назари етарлик равишда яхши маълум қилинган».

АҚШ президенти Кеннеди тайёргарлик комитети раисининг хатига ҳеч қандай жавоб юбормаганлиги, ҳатто шу хатни олганлигини ҳам хабар қилмаганлиги конгрессда айтиб ўтилди.

Конгресснинг махсус мажлиси тамом бўлди. Унинг бундан буёнги ишлари комиссияларда бир неча кун давом эттирилади. (ТАСС).

„ҚУРОЛСИЗЛАНИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ ОҚИБАТЛАРИ" КОМИССИЯСИДА

МОСКВА, 11 июль. (ТАСС). Қуролсизланишнинг иқтисодий оқибатларини муҳокама қилаётган комиссияга машҳур эксперт Оскар Ланге (Польша) раис қилиб сайланди.

Бу комиссиянинг мажлислари кинематографчилар союзининг уйида ўтказилмоқда.

Мунозара совет экономисти профессор **М. И. Рубинштейн**нинг нутқи билан бошланди. У, қуролсизланиш гўё капиталистик мамлакатлар экономикасини кулфатларга учратади деган ваҳимали гапларни «фактларни атайин бузиш» деб атади. Нотиқ бунда БМТ экспертлари ўтказган батафсил иқтисодий анализга асосланди.

Ўз-ўзидан маълумки, деди профессор Рубинштейн, ҳарбий ишлаб чиқаришларни тинч йўлларга солиб юбориш учун вақт ва тайёргарлик тадбирлари талаб қилинади. Бироқ бундай тадбирларнинг имконияти ва самараси шу билан тасдиқланадики, бир қанча капиталистик мамлакатларда иккинчи жаҳон урушидан кейин ҳарбий ишлаб чиқаришлар жуда кенг миқёсда реконверсия қилинди.

Иккинчи томондан, деди М. И. Рубинштейн, АҚШнинг кейинги йилларда одатдан ташқари ошиб кетган ҳарбий харажатлари бу мамлакатни ортиқча ишлаб чиқаришнинг бир неча кризисларидан ва йил сайин ошиб бораётган тузалмас касал — ишсизликдан қутқара олмади.

Олим Америка экономистларининг ҳисобларини мисол қилиб келтириб айтдики, зўр бериб қуролланишни тўхтатиш ва тинч мақсадларда ишлайдиган тармоқларни ривожлантириш ҳарбий корхоналарда йўқотилган иш ўрнини батамом қоплаш ва ишда банд бўлган кишилар сонини ошириш имконини беради. Ҳарбий харажатларнинг тугатилиши солиқлар юкини кескин енгиллаштиради. Бунинг маъноси шуки, харид қилиш қобилияти кенгаяди, тинчлик маҳсулотларига талаб анча ошади. Бу талабнинг қондирилиши эса, ишда машғул кишиларнинг сонини кўпайтиришга, ишлаб чиқаришни кенгайтиришга, ички ва ташқи савдони ривожлантиришга ёрдам беради.

Совет олими ўз нутқини давом эттириб, бундай деди: зўр бериб қуролланишнинг тугатилиши социал эҳтиёжларга — соғлиқни сақлаш, халқ маорифи, социал таъминотга, шунингдек уй-жой қурилишига давлат ва муниципал харажатларни кенгайтириш имконини берган бўлур эди. Ҳозир АҚШ ҳарбий эҳтиёжларга сарфлаётган маблағларнинг лоақал беш процентини уй-жой қурилиши учун фойдаланилганда, бу нарса ана шу мамлакатнинг бутун аҳолисини 15 йил ичида уй-жой билан таъминлаш имконини берган бўлур эди.

Профессор Рубинштейн аҳоли тўйиб овқат емасликдан, юқумли касалликлардан, яхши маиший шароитларнинг йўқлигидан азоб чекаётган иқтисодий жиҳатдан кам тараққий этган мамлакатлар олдида қуролсизланиш очиб берадиган истиқболларни батафсил баён қилиб берди. Ёппасига ва батамом қуролсизланиш, даставвал, ҳозирги вақтда ҳарбий эҳтиёжларга сарфланаётган маблағларни ёш мамлакатлар халқ хўжалигига сарфлаш имконини берган бўлур эди.

Бундан ташқари, саноат жиҳатидан ривожланган давлатлар қуролсизланишдан кейин ривожланаётган мамлакатларга ёрдам учун анча ресурс ажрата олган бўлур эди. Иккинчи томондан, ёш мамлакатлар иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш Европа ва Америкадаги юксак даражада ривожланган мамлакатлар учун жуда катта бозорлар очиб берган бўлур эди, аҳолининг иш билан таъминланиш даражасини ва ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш даражасини оширган бўлур ва, шундай қилиб, ана шу мамлакатлардаги халқнинг турмуш даражасини оширишга ёрдам берган бўлур эди.

Демак, деб таъкидлади М. И. Рубинштейн, ёппасига ва батамом қуролсизланиш бутун дунёдаги аҳолининг ярми яшаб турган мамлакатларни иқтисодий жиҳатдан юксалтиришдан иборат тарихий вазифани ҳал этиш имконини берган бўлур эди, юз миллионларча кишиларни очлик ва қашшоқликдан қутқарган бўлур эди.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Москва. Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгрессида. Суратда: ёзувчи Б. Полевой «Аргентинага саёҳат» деган ўз китобини халқлар ўртасида тинчликни сақлаш учун халқаро Ленин мукофоти лауреати, Аргентинанинг кўзга кўринган жамоат арбоби Мария Роса Оливерга тақдим этмоқда.

В. Соболев фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

ТАСС БАЁНОТИ

Германия проблемасини тинч йўл билан ҳал қилиш масаласи устида Совет Иттифоқи билан Ғарб давлатлари ўртасида фикр олишувлар узоқ вақтдан бери давом қилиб келмоқда. Кейинги вақтларда Совет Иттифоқи ҳукумати билан Америка Қўшма Штатлари ҳукумати ўртасида мана шундай фикр олишув бўлмоқда.

ТАСС ўзига берилган ваколатга биноан, шуни билдирадики, Ғарб давлатларининг ҳукуматлари Германия сулҳ шартномасини имзолаш йўли билан иккинчи жаҳон урушининг оқибатларини тугатиш зарурлигини тушунмаётганликларига совет расмий доиралари афсусланмоқдалар. Иккинчи жаҳон уруши тамом бўлганидан бери орада 17 йил вақт ўтганлигига қарамай, Германия сулҳ шартномаси имзолангани йўқ, Европанинг марказида — Ғарбий Берлинда — эса Ғарбдаги уч давлатнинг — АҚШ, Англия ва Франциянинг қўшинлари ҳали ҳам оккупациячи қўшин ҳолида сақланиб келмоқда. Ғарбий Берлин агрессив НАТО блокининг ҳарбий базасига айлантирилган, тинчликсевар давлатларга ва, аввало, Германия Демократик Республикасига қарши қаратилган бу ҳарбий база Германия Демократик Республикасининг марказида турибди.

Гитлерчилар Германиясига қарши урушда иттифоқчи бўлган Совет Иттифоқи, АҚШ, Англия ва Франция Германия масаласидаги ўз сиёсатларини бутунлай қарама-қарши мақсадларга боғлаб қўйдилар. Ғарб давлатларининг сиёсати натижасида Германия икки қисмга ажралиб қолганидан кейин, Ғарб давлатлари Германиянинг ғарб қисмини милитарист ва реваншчи давлатга айлантириш йўлини тутдилар, бу давлатнинг сиёсати ва ривожланиш йўли тинчлик манфаатларига ва герман халқининг чинакам миллий манфаатларига ётдир. СССР Германия ерида вужудга келган тинчликсевар социалистик герман давлатининг — Германия Демократик Республикасининг иттифоқчисидир. Германия Демократик Республикасининг сиёсати ва ривожланиш йўли тинчлик манфаатларига ҳамда бутун герман халқининг миллий манфаатларига тўла равишда мос бўлиб тушмоқда. Маълумки, герман империализмининг агрессияси ва авантюризми сабабли герман халқи неча марталаб ўз қонини тўккан эди ва оғир кулфатларга дучор бўлган эди.

Иккинчи жаҳон урушининг Европа марказидаги қолдиқлари тугатилмаганлиги, Ғарбий Берлинда эса НАТОнинг ҳарбий базаси барпо қилинганлиги натижасида вужудга келган вазиятда аҳволни ўзгартирмай қолдириш ўт билан ўйнашиш бўлур эди. Бу аҳволни ўзгартирмай қолдириш Европадаги йирик давлатлар ўртасида ҳарбий тўқнашиш хавфини сақлаб қолиш бўлур эди.

Германия сулҳ шартномасини имзолашни талаб қилаётган Совет Иттифоқи, Германия Демократик Республикаси ва бошқа тинчликсевар давлатлар Германия проблемасини тинч йўл билан ҳал қилишда қатнашишдан Ғарб давлатларининг бош тортаётганликлари ва улар Ғарбий Берлинни ўзларига ҳарбий база қилиб ўз қўлларида ушлаб туришга интилаётганликлари шу давлатларнинг яхши ниятларини ва Ғарбий Берлин аҳолиси учун эркинликни сақлаб қолишга интилаётганликларини кўрсатиб турибди, деган ҳар қандай гапларни рост деб қабул қила олмайдилар.

Агар шундай бўлганида эди, агар Ғарб давлатлари реванш талаб қилишни ва иккинчи жаҳон урушининг якунларини ревизия қилишни ўз сиёсатининг байроғи қилиб олган Ғарбий Германия доираларини рағбатлантирмасдан, балки ўшандай яхши ниятларга эга бўлганларида эди, улар Совет ҳукуматининг Ғарбий Берлинни демилитаризация қилинган эркин шаҳарга айлантириш тўғрисидаги таклифларига қарши чиқмаган бўлур эдилар. Маълумки, бу таклиф гарчи ҳар иккала герман давлати билан бўлмаса-да, ҳар ҳолда уларнинг бири билан — Германия Демократик Республикаси билан Германия сулҳ шартномасини имзолаб ва Ғарбий Берлинни демилитаризация қилинган эркин шаҳар деб эълон қилиб, шу тариқа иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларини тугатишнигина кўзда тутиб қолмасдан, шу билан бирга, Ғарбий Берлин аҳолисига ўзининг ички ишларини четдан ҳеч кимни асло аралаштирмай ҳал қилишга тўла эркинлик беришни ҳам кўзда тутади.

Уч ғарбий давлатнинг оккупациячи қўшинларини Ғарбий Берлинда сақлаб туриш, Германия сулҳ шартномасини тузишга қаршилик қилаётганларнинг мунофиқларча даъво қилаётганидек, Ғарбий Берлин аҳолиси учун эркинликни таъмин қилиб беролмайди, балки бундай эркинликни шу қўшинларни олиб чиқиб кетишнинг ўзи таъминлайди. Совет ҳукуматининг таклифларида кўзда тутилганидек, Ғарбий Берлиннинг демилитаризация қилинган эркин шаҳар сифатидаги статусини Бирлашган Миллатлар Ташкилоти раҳбарлигида қатъий ва тантанали равишда халқаро гарантиялаш ҳисобга олинадиган бўлса, бу ҳол айниқса равшан бўлиб қолади.

Маълумки, ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган жаҳон конгрессида Совет ҳукуматининг бошлиғи Н. С. Хрушчев шу йил 10 июлда айтиб ўтганидек, уч давлатнинг оккупациячи қўшинларини Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг байроғи остида бошқа баъзи давлатларнинг қўшинлари билан муайян даврга алмаштириб туришга Совет ҳукумати розилик бериб, Ғарб давлатларининг позициясига яқинлашиш йўлида жиддий қадам қўйди.

Ғарб давлатларининг, шу жумладан АҚШнинг баланд мартабали расмий арбоблари уч давлатнинг оккупациячи қўшинларини Ғарбий Берлиндан олиб чиқиб кетиш масаласи ҳозирги вақтда давлатларни ажратиб турган асосий масала, деб айтмоқдалар. Ҳа, бу — совет томони учун ҳам асосий масаладир. Маълумки, бошқа бир қанча муҳим масалаларда манфаатдор давлатларнинг позициялари ўртасида муайян яқинлашиш бор, бу нарса СССР билан АҚШ ўртасида фикр олишув вақтида аён бўлди. Лекин уч ғарбий давлатнинг оккупациячи қўшинлари тўғрисидаги масаланинг ўзи битимга келишга тўсқинлик қилиб турибди. Совет Иттифоқи Ғарбий Берлинда НАТОнинг ҳарбий базасини сақлаб қолишга рози бўлмайди. Совет Иттифоқидан бунга розилик олишга қаратилган ҳар қандай умид пуч умиддир. Портловчи материал билан тўлдирилган ва ҳар дақиқада портлаб ҳавога учиши ва Европадаги тинчликни кўмиб ташлаши мумкин бўлган омборнинг Европа марказида ва социалистик давлатлар ҳамдўстлигининг ичида сақланиб туришига рози бўлиш мумкин эмас.

АҚШ давлат департаменти яқиндагина баёнот эълон қилди. Шу баёнотдан маълум бўлишича, АҚШ ҳукумати уч давлатнинг Ғарбий Берлиндаги қўшинлари ҳақидаги масалада ўзининг аввалги нореалистик позициясида туришни ва Ғарбий Берлинни НАТОнинг ҳарбий базаси сифатида сақлаб туриш зарурлигини талаб қилмоқда. Нима ҳам дер эдик, агар бу позиция АҚШнинг позицияси бўлса, у ҳолда, Совет Иттифоқи бошқа кўпгина тинчликсевар давлатлар билан биргаликда Германия сулҳ шартномасини имзолаш ва шу асосда Ғарбий Берлиндаги аҳволни Ғарб давлатларининг иштирокисиз бартараф қилиш масаласини ҳал этишга мажбур бўлади.

Совет ҳукумати шу нарсани неча марталаб айтдики, Германия проблемасини батамом ҳал қилишни талаб этаётган бошқа давлатлар қаторида Совет Иттифоқини сулҳ шартномасини имзолашга розилик берган герман давлати билан шу шартномани имзолаш учун бўлган табиий ҳуқуқидан Ғарб давлатлари маҳрум қила олмайдилар. Шунинг учун ҳам маҳрум қила олмайдиларки, Германия милитаризмининг агрессия бошлаш имкониятини йўқотишга қаратилган сулҳ шартномасини имзолаш иккинчи жаҳон урушининг охирида иттифоқчиларнинг келажак дунёнинг тақдири масаласини ҳал қилаётганларида, ўз зиммаларига тантанали равишда олган мажбуриятларига мувофиқ бўлиб тушади.

Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномаси имзолангандан кейин, бутун Германия Демократик Республикасининг территориясида янги аҳвол вужудга келади. Бу территория иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларидан холи бўлиб қолади, Германия Демократик Республикасининг суверенитети, шу жумладан ўз территориясидан ва ўз осмонидан ўтган коммуникацияларни контрол қилиш ҳуқуқи батамом тикланади. Сулҳ шартномаси имзолангандан кейин шартнома қатнашчилари Ғарбий Берлинни демилитаризация қилинган эркин шаҳар деб ҳисоблайдиган бўлиб қоладилар, бу ҳақда ва бунинг натижасида туғиладиган ҳамма оқибатлар ҳақида неча марталаб айтилиб ўтилган эди.

АҚШ ва унинг НАТОдаги баъзи иттифоқчилари милитарист Японияга қарши урушда қатнашган Совет Иттифоқидан розилик олмай туриб, Япония билан сулҳ шартномасини имзолаб, қандай қилган бўлсалар, Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини имзолайдиган Совет Иттифоқи ва бошқа давлатлар ҳам шундай қиладилар.

Ғарб давлатларининг баъзи арбоблари, афтидан, инерция кучи билан ҳаракат қилиб, Совет Иттифоқи шаънига дўқлар қилишдан ҳали ҳам қайтмаётирлар. Лекин аллақачон сийқаси чиқиб эскириб қолган бу қилиқлар мазкур арбобларнинг реалликни сезмайдиган бўлиб қолганликларини кўрсатиб турибди. Улар халқаро вазиятга ва кучларнинг вужудга келган нисбатига агрессив империалистик сиёсат кўзи билан қараб баҳо бермоқдалар, бу эса хатарлидир. Такаббур, мақтанчоқ ва авантюрист Гитлер юрган йўлдан бориш хатарлидир.

Совет Иттифоқи халқлар ўртасида тинчлик ва дўстлик сиёсатини ўтказиб келди ва ўтказмоқда. У, Германия проблемасини бартараф қилиш масаласида ҳам шу сиёсатни ўтказмоқда. На АҚШ билан, на Англия билан, на Франция ёки Ғарбий Германия билан муносабатларни кескинлаштириш мақсади Совет Иттифоқида йўқ. СССР ҳукумати Германия проблемасини тинч бартараф қилиш масаласини ўзининг собиқ иттифоқчилари билан келишиб ҳал қилишга бир қанча йиллардан бери сабр ва матонат билан интилиб келмоқда. Совет ҳукумати, ҳозирги аҳвол ва Германия сулҳ шартномасининг йўқлиги ҳарбий ҳалокатга олиб келишини шу мамлакатлардагилар ва Ғарбий Германиядагилар тушуниб оладилар, деб ҳали ҳам умидвордир.

Агар Ғарб давлатлари билан бамаслаҳат бир қарорга келиш йўли топилмаса, у ҳолда Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасининг имзоланиши Европа марказидаги вазиятни тубдан ўзгартириб юбориши, уруш қолдиқларини тамомила йўқотиши ва давлатлар ўртасидаги муносабатларни, шу жумладан йирик давлатлар ўртасидаги муносабатларни яхшилаш йўлини очиб бериши лозимки, Совет ҳукумати буни ҳамиша талаб қилиб келди ва талаб қилмоқда.

Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини имзолаш Германия проблемасини тинч бартараф қилиш билан боғлиқ бўлган масалалар атрофидаги, шу жумладан Ғарбий Берлиндаги аҳволни соғломлаштириш масаласи атрофидаги тортишувларга ва келишмовчиликларга, бир қанча йиллардан бери халқаро кескинликни туғдириб келаётган ва Европани ларзага солиб турган тортишувларга хотима беради.

Ғарбда, Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини имзолаш халқаро вазиятни хатарли равишда кескинлаштириб юбориши мумкин, деган гапларни айтмоқдалар. Германия сулҳ шартномасини имзолаш сабабли иккинчи томон вазиятни кескинлаштирмоқчи бўлганидагина, бу вазият кескинлашиб қолиши мумкин. Совет Иттифоқига келганда, у, агрессив кучларнинг урушнинг ўчмаган ўчоқларини сақлаб қолиш йўлидаги интилишларига ўзининг қатъий ва изчил тинчлик сиёсатини қарама-қарши қилиб қўяди.

Германия сулҳ шартномасини тузиш Европадаги кескинликни юмшатишнинг ва тинчлик негизларини мустаҳкамлашнинг калитидир. Совет Иттифоқи гитлерчилар Германиясини тор-мор келтиришда ҳал қилувчи роль ўйнаган давлат сифатида ўз бурчини охиригача бажаради.

Совет Иттифоқи ҳукуматининг бошлиғи Н. С. Хрушчев Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгрессининг минбаридан туриб сўзлаган нутқида СССР ташқи сиёсатининг мана шу тинчликсевар йўлини тантанали равишда уқдириб ўтди.

Москва, 1962 йил 12 июль.

ХАЛҚЛАРНИНГ БУЮК ФОРУМИ

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Совет олими халқаро савдо «совуқ уруш»нинг сунъий чеклашларидан халос бўлганида, нақадар катта имкониятларга эга бўла олишини характерлаб берди. НАТО агрессив иттифоқининг иқтисодий пойдевори бўлган «умумий бозор» сингари биқиқ ташкилотларнинг мавжудлиги, деб таъкидлади у, халқаро савдони чинакам ривожлантириш имконини бермайди. Совет Иттифоқи ижтимоий тузуми турлича бўлган мамлакатлар тўла тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро фойда асосида ҳамкорлик қила оладиган чинакам халқаро ташкилотларни тузиш тарафдоридир.

Профессор Рубинштейн шуни ҳам айтдики, қуролсизланишнинг муҳим оқибатлари натижасида «тинчлик мақсадларида илмий тадқиқотларнинг ҳамма соҳаларида халқаро ҳамкорлик қилишнинг чексиз истиқболлари» очилади.

Ёппасига ва батамом қуролсизланиш иқтисодий жиҳатдан бир давлат ёки давлатларнинг бир группаси учун мақбул ва фойдали эмас, деб таъкидлади нотиқ. Бу тадбир ҳамма мамлакатлар ва халқлар учун — социалистик ва капиталистик, катта ва кичик, саноати ривожланган ва иқтисодий жиҳатдан кам тараққий этган мамлакатлар ва халқлар учун мустаҳкам тинчлик ҳамда иқтисодий, маданий ва илмий тараққиёт йўлини очиб беради.

Прага университетининг ректори **Ярослав Мартенец** комиссия муҳокама қилиши керак бўлган икки проблемани кўрсатиб ўтди. Биз, деди у, қуролсизланиш гўё иқтисодий нуқтаи назардан хавфли деган сохта назарияга қарши курашмоғимиз керак. Бундан ташқари, кейинги вақтларда қайси масалалар равшанроқ бўлиб қолганлигини, уруш кучлари қандай муваффақиятсизликларга учраганлигини кўриб чиқишимиз керак.

Нотиқнинг фикрича, олимларнинг контроль масаласи юзасидан билдирган баёнотлари қуролсизланиш масаласида уруш кучларининг йирик мағлубиятидир. Бу олимлар ядро синовларини миллий воситалар ёрдами билан аниқлаш мумкинлигини равшан исботлаб бердилар. Иқтисодий масалаларга келганда, деб давом этди нотиқ, уруш кучларининг экономист олимлардан ҳафсалалари пир бўлди. Экономист олимлар милитарлаштирилган экономикани тинчлик йўлидаги экономикага айлантириш мумкинлигини ва қийинчиликлар батамом бартараф этилишини кўрсатиб бердилар.

Сибил Горсон (Англия) айтдики, ҳозир қурол-яроғ ишлаб чиқаришда банд бўлган юз миллионлаб кишиларни иш билан таъминлаш проблемаси жуда мураккаб проблемадир, шу сабабли бу проблемани жуда жиддий ўрганиб чиқиш керак. Англия вакиласи БМТнинг ҳарбий экономикадан тинч экономикага ўтиш масаласи юзасидан чиқарган махсус докладини кенг ёйишни тавсия этди. Англия вакиласи «ёппасига қуролсизланиш» тушунчасининг моҳиятини аниқ белгилашни таклиф қилди, «чунки Ғарбдаги кўпгина кишилар бу нарсани мутлақо амалга ошириш мумкин эмас, деб ҳисобламоқдалар», деди у.

Оксфорд университетининг профессори **Оффорд** кейинги вақтларда қуролсизланиш масалаларида кўпгина мамлакатлар экономистлари ўртасида бир фикрга келиш сезилаётганлигини кўрсатди. Профессор Оффорд қуролсизланиш натижасида ҳал этиш керак бўлган энг муҳим проблемалар тўғрисида гапириб айтдики, шу вақтгача ер юзидаги аҳолининг 46 проценти кам тараққий этган мамлакатларда яшамоқда, бу мамлакатларда ҳаёт даражаси жуда пастдир.

У таъкидлаб айтдики, жаҳоннинг умумий экономикаси проблемаси худди ана шу мамлакатларнинг ривожланишига боғлиқдир. Биз қуролланишга маблағ сарфлашни давом эттира берсак, дейди у, биз ана шу мамлакатлар экономикасининг тараққий этиши учун шароит ярата олмаймиз.

Артуро Орона (Мексика) комиссия қатнашчиларининг эътиборини шу нарсага жалб қилдики, қуролсизланиш масаласини жуда кўп томондан қараб чиқиш керак бўлади.

Тинчлик сиёсатини ўтказаётган режимлар бор, деди у, бу — социалистик мамлакатлардир. Лекин ҳукмронлиги бебошликка олиб келадиган режимлар ҳам бор. Нотиқ бунга Латин Америкаси мамлакатларини мисол қилиб келтирди. Бу мамлакатларда АҚШ монополияларининг зўравонлиги тартибсизлик келтириб чиқармоқда.

Артуро Орона «АҚШ ҳукумати шу қадар мақтаётган» «тараққиёт йўлидаги иттифоқ» программасини қаттиқ танқид қилди. У, ана шу программани «соф пропаганда» деб атади. Мексика вакили айтдики, бу программага ажратилган маблағлар оқибат натижада монополиялар қўлига тушиб қолади ва мамлакатлардан ғойиб бўлади.

«Америка монополиялари, — деди у, — бевосита ёки бавосита бизларни бўғмоқда. АҚШнинг ёрдами бизнинг бўйнимизни эгиш ва мамлакатимиздаги бойликларни сўриб олиш демакдир». Орона бу гап Осиё ва Африка мамлакатларига ҳам тааллуқли эканлигини айтди.

«Эксплуатация системаси бундан буён мустамлакачилик ёки неоколониализм тарзида ҳам, ёрдам деб аталадиган нарса тарзида ҳам яшамаслиги керак».

Мексика делегати социалистик мамлакатлар ҳақида гапириб айтдики, улар «ўз саноатларини ривожлантириш учун ғоят катта имкониятларга эгадирлар, лекин биз улар билан савдо қилолмаймиз, чунки бу савдо биз мустақил мамлакатлар деб ҳисоблансак ҳам, ҳозирча биз учун ёпиб қўйилгандир».

Япония делегати **Хамаларашн** ўз мамлакатидаги аҳвол ҳақида гапириб, Мексика вакилининг фикрига батамом қўшилди. Иккинчи жаҳон урушидан кейин, деди у, Америка империалистлари япон халқига муттасил тазйиқ кўрсатиб келдилар. Совет Иттифоқи билан айниқса Хитой Халқ Республикаси билан савдо қилишга ҳалақит берилди, бу эса мамлакат экономикасига ёмон таъсир кўрсатди.

Япон халқи минимал иш ҳақи белгилаш, ишлаб чиқаришни капиталистик асосда рационализация қилишга қарши кураш, монополистик нархлар ва солиқларнинг оширилиши, Совет Иттифоқи ва Хитой Халқ Республикаси билан савдо-сотиқни ривожлантириш каби талабларини тинчлик ҳаракати билан боғламоқда.

Доктор **Пистолезе** (Италия) ўз нутқини атом запаслари проблемасига иқтисодий проблемалар нуқтаи назаридан ёндошишга бағишлади. У айтдики, энергиянинг ана шу жуда ғоят катта запаслари ҳозир бекор ётибди, лекин улардан ишлаб чиқаришнинг тинчликка қаратилган тармоқларини ривожлантириш учун фойдаланиш мумкин бўлур эди. Бу гап, итальян мутахассисининг фикрича, даставвал АҚШ га тааллуқлидир. Унинг фикрича, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти бу проблемани ўрганиш билан шуғулланиши керак.

Тўпланганлар машҳур экономист **Юрген Кучинскийни** (Германия Демократик Республикаси) қарсаклар билан кутиб олдилар. Ю. Кучинский ўз мамлакати урушга қарши, қуролсизланиш учун қатъий кураш олиб бормоқда, чунки халқ урушни нафратлайди, деди у.

Немис экономисти айтдики, Германия Демократик Республикасида ҳарбий харажатлар аҳоли жон бошига ҳисоблаганда, АҚШ дагига, шунингдек Германия Федератив Республикасидагига қараганда бир неча баравар камдир. Германия Федератив Республикасида қуролланиш харажатлари Германия Демократик Республикасидагига нисбатан олти баравар кўпдир. Аденауэр ҳукумати ҳарбий харажатларни доимо оширмоқда, эндиликда эса ўз армияси учун атом бомбаси олиш учун курашмоқда. «Бу сиёсат бутун Европа учун хавф туғдирмоқда», — деб таъкидлади Юрген Кучинский.

Қуролсизланишнинг иқтисодий оқибатлари бўйича комиссиянинг ялпи мажлисида сўзга чиққан конгрессдаги совет делегациясининг аъзоси, ВЦСПС секретари **Л. Н. Соловьёв** айтдики, ҳозирги вақтда бутун дунёда ҳарбий эҳтиёжлар учун ҳар йили 120 миллиард доллардан кўпроқ маблағ сарфланмоқда. Қурол-яроғларнинг хилма-хил турларини ишлаб чиқаришда ва армиялардаги хизматда юз миллиондан кўпроқ киши банддир. Малакали ишчиларнинг, талантли олимлар, инженерларнинг жуда катта қисми халқ бахт-саодати учун бирор нарса яратиш уёқда турсин, аксинча, кишиларни ва моддий бойликларни яксон қилиш воситаларини ишлаб чиқариш билан шуғулланмоқда.

Зўр бериб қуролланиш, дейди Л. Н. Соловьев, — қурол-яроғ ишлаб чиқаришдан ғоят катта фойда олаётган бир ховуч кишиларгагина фойдалидир. Қуролланиш харажатлари меҳнаткашлар зиммасига, шу жумладан, ўз маблағларининг бир қисмини мудофаа эҳтиёжларига сарфлашга мажбур бўлаётган социалистик мамлакатлар меҳнаткашларининг зиммасига оғир юк бўлиб тушмоқда.

Қуролсизланиш халқларнинг турмуш даражасининг ўсишига албатта самарали таъсир кўрсатишини айтиб, Л. Н. Соловьев таассуф билан шуни қайд қиладики, АҚШдаги баъзи ҳарбий корхоналарда ҳарбий ишлаб чиқаришни қисқартиришга қарши чиқаётган ишчилар ҳам бор. Ана шу ишчиларга, дейди ўртоқ Соловьев, қуролсизланиш уларга бахт-саодат ва яхшироқ турмуш шароити келтиришини тушунтириш — ҳар бир софдил кишининг бурчидир.

Нотиқ пировардида бундай дейди: мен БМТ экспертлар комиссияси чиқарган хулосага астойдил қўшиламан. Бу хулосага биноан, «қуролсизланиш билан боғлиқ ўтиш давридаги ҳамма проблемалар ва қийинчиликларни тегишли миллий ва халқаро тадбирлар йўли билан бартараф этиш мумкин. Қуролсизланишнинг амалга оширилиши бутун инсоният учун абсолют бахт-саодат бўлади».

Финляндия — кичик мамлакат, — дейди Финляндияда чиқадиган «Ракентая» газетасининг редактори **Мартти Ниеминен**, лекин ўтган урушларнинг оғир синовлари бизнинг халқимизни тинчликни ҳурмат қилишга ва тинчлик учун кураш олиб боришга ўргатди. Афсуски, Финляндияда ҳали уруш оловини ёқувчилар ва бошқа реакцион элементлар бор. Улар тинч-тотув яшаш сиёсатини барбод қилишга интилмоқдалар, «совуқ уруш» сиёсатини олиб бормоқдалар. Финляндиядаги баъзи юқори мансабдаги кишиларнинг ташаббуси билан — айрим писандалар билан бўлса ҳам, — Финляндия «Европа эркин савдо ҳамкорлиги»га қўшилди. Ўша вақтда бу иш мамлакат экономикасини ва унинг ташқи савдосини ривожлантириш мақсадида қилинмоқда, деб айтилган эди. Амалда эса, дейди Мартти Ниеминен, ишсизлик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришнинг қисқариш хавфи, кам мулкли деҳқонлар ва ишчилар синфи моддий аҳволининг ёмонланиш хавфи туғилмоқда.

Бразилия вакили **Пауло Алос Пинто** ҳозир бўлганларга хабар қиладики, Бразилия делегацияси Жаҳон конгрессига «қуролсизланиш ва тинчликни сақлаш асослари» сарлавҳали доклад тайёрлади. Пинто ана шу докладда тилга олинган халқаро савдони ривожлантириш масалаларига алоҳида тўхталиб ўтди ва Латин Америкаси мамлакатларида Қўшма Штатлар амалга ошираётган экспансияни қоралади. Бразилия делегати социалистик давлатлар билан савдо алоқаларини кенгайтиришни ёқлаб гапирди.

Чили делегациясининг вакили **Лаутаро Охеда** таъкидлайдики, ёппасига ва батамом қуролсизланишни амалга оширишга эришилганида, бу тадбир Латин Америкаси мамлакатларидаги халқларнинг турмуш даражасини анча ошириш имконини берган бўлур эди.

Индонезия делегати **Сималу** айтдики, Москва конгресси — дунёда тинчлик учун умумий курашнинг бир қисмидир.

Нотиқ зўр бериб қуролланиш фақат капитал магнатларигагина фойдали эканлигини кўрсатиб айтадики, ёппасига ва батамом қуролсизланиш натижасида кенг кўламда ривожланиши керак бўлган халқаро иқтисодий ҳамкорлик юксак даражада ва кам тараққий этган мамлакатлар ўртасидаги савдо-сотиқни тўғри ташкил этишга олиб келади.

Судан вакили **Умар Алраган** ўз нутқини яқинда мустақил ривожланиш йўлига тушиб олган мамлакатларнинг чинакам мустақиллигини сақлаш ва мустаҳкамлашнинг аҳамиятига бағишлади.

Ёппасига қуролсизланиш, деб таъкидлайди у, барча мамлакатлар учун ва айниқса Африка мамлакатлари учун жуда муҳимдир. Ҳозирги вақтдаги энг муҳим вазифа — бемаъни зўр бериб қуролланишни тўхтатишдан иборатдир.

АҚШ делегати **Мартин Холл** ўз мамлакатидаги иқтисодий аҳволга тўхталиб, АҚШда ҳарбий саноатни тинч йўлга солиб юбориш проблемаси ҳар қаердагига қараганда ҳам мураккаб ва қийин ишдир, дейди. Айни вақтда АҚШ экономистлари ана шундай реконверсия батамом мумкин эканлигини ва бу тадбир, баъзи кишилар айтганидек, иқтисодий ҳалокатга олиб бормаслигини исботладилар.

Мартин Холл Европадаги «умумий бозор»ни «совуқ уруш» қуроли деб атади. Америка делегацияси аминдирки, дунёнинг ҳамма қисмлари билан эркин савдо кенгайтирилган тақдирдагина, тинч-тотув яшаш ва ядро қуролини тарк этиш учун шарт-шароит яратилади.

Германия Федератив Республикасидаги тинчлик тарафдорлари номидан Ғарбий Германиядаги йирик заводлардан бирининг ишчиси **Сезерман** сўзга чиқади. У айтадики, Германия Федератив Республикасининг ҳар йилги ҳарбий харажатлари 15 миллиард маркага етади. Бундан ташқари, яна 15 миллиард марка бюджетнинг бошқа моддалари бўйича худди шу мақсадларга сарфланмоқда. Бетарафлик ва сулҳ шартномасининг тузилиши мамлакатнинг аҳволини яхшилаган бўлур эди, деб таъкидлайди нотиқ.

Хитой Халқ Республикасининг делегацияси номидан **Чжу Цзи-ци** нутқ сўзлайди. У, хитой халқининг қуролсизланиш учун олиб бораётган актив кураши ҳақида гапириб беради. Кореяда ўқ отиш тўхтатилганидан кейин, дейди нотиқ, хитой кўнгиллилари бу мамлакатдан чиқиб кетдилар. Ваҳоланки, Америка ҳукумати у ерда ўз қўшинларини қолдирди. АҚШ ўз ҳарбий базалари билан Хитой Республикасини қуршаб олмоқда, Тайванни оккупация қилишни давом эттирмоқда. Бу — агрессия ва уруш сиёсати бўлиб, Хитой Халқ Республикасига нисбатангина эмас, балки дунёнинг бошқа мамлакатлари ва районларига нисбатан ҳам худди ана шу сиёсат ўтказилмоқда.

Чжу Цзи-ци айтадики, империалистик эксплуатация иқтисодий жиҳатдан кам тараққий этган мамлакатларнинг вужудга келишига сабаб бўлмоқда. Империализм халқларни қул қилмоқда. АҚШ ҳукумати эски Хитойга 1949 йилда 6 миллиард доллар қарз берган эди. Бунинг эвазига Хитой ўз суверенитетидан воз кечиши керак эди.

Комиссиянинг эрталабки мажлисида Африка делегациялари номидан **Сако Мамаду** сўзга чиқди. У, жумладан, чет эл ҳарбий базаларини тугатишга чақирди. «Африкада чет эл базалари учун бир квадрат метр ҳам территория қолмаслиги керак». У, Африка давлатларининг экономикаси учун ёппасига ва батамом қуролсизланишнинг аҳамиятини таъкидлаб кўрсатди.

Президиумнинг таклифига биноан, кичик комиссиялар тузилди. Бу кичик комиссиялардан биридаги мунозараларнинг темаси — қуролсизланиш ва халқ турмуш даражасини ошириш, иккинчисидаги тема — қуролсизланиш ва халқаро савдо-сотиқни ривожлантириш масаласидир. Бундан ташқари, биринчи кичик комиссияда бир гуруҳ делегатлар ҳарбий ишлаб чиқаришни реконверсия қилиш билан боғлиқ бўлган масалаларни алоҳида кўриб чиқадилар.

ҲОЗИРГИ ЗАМОННИНГ ЕНГИЛМАС ҲАРАКАТИ

МОСКВА, 12 июль. (ТАСС). Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгресси ўз ишини тўрт кундан бери давом эттирмоқда. Конгресс қатнашчилари бугун Кремлда, Съездлар саройи залида яна ялпи мажлисга тўпландилар.

Тарихий аҳамияти ҳозирнинг ўзидаёқ ҳамма жойда эътироф қилинаётган халқларнинг буюк форуми ғоят ишчанлик вазиятида ўтмоқда. Давримизнинг энг муҳим проблемасининг, бутун инсониятни тўлқинлантириб турган проблеманинг турли жиҳатлари ялпи мажлисларда, комиссияларда, кичик комиссияларда ва группаларда муҳокама қилинмоқда.

Қуролсиз, урушсиз дунё бўлсин деб конгресс минбаридан янграб эшитилаётган оташин, руҳлантирувчи даъватларни ҳамма қитъалардаги юз миллионлаб кишилар қизғин маъқуллаб кутиб олмоқдалар.

СССР Министрлар Совети Раиси Н. С. Хрушчевнинг нутқи делегатлар, кузатувчилар, меҳмонларнинг, ҳамма мамлакатлардаги кенг жамоатчиликнинг диққат марказида турибди. Н. С. Хрушчев совет халқининг олижаноб истакларини, ёппасига ва батамом қуролсизланиш масалаларида Совет ҳукумати ўтказаётган аниқ позицияни ниҳоят даражада равшан баён қилиб берди.

Тинчлик тарафдорларининг қудратли ҳаракати енгилмасдир. Уларнинг Москвадаги учрашуви ҳамма халқларнинг тараққиёти ва бахт-саодати учун, уруш оловини ёқувчилар устидан ғалаба қозониш учун олиб борилаётган курашда жуда зўр воқеа бўлиб қолади. Планетанинг ҳамма томонидан конгрессга келаётган мактублар ва телеграммаларда шу фикр якдиллик билан айтилмоқда.

12 июлдаги эрталабки мажлис **Субандрио** хоним (Индонезия) раислигида очилди.

Жаҳон Тинчлик Кенгашининг ижрочи президенти Жон Берналнинг хатига 18 лар комитетида қатнашаётган мамлакатлар ҳукуматларининг баъзи бошлиқлари юборган жавоблар ўқиб эшиттирилди.

Академик **М. Раля** (Руминия) Руминия Халқ Республикаси Министрлар Советининг раиси Ион Георге Мауререрининг мактубини ўқиб берди. Руминия ҳукумати бошлиғининг мактубида Руминия ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисида Совет Иттифоқи томонидан таклиф қилинган конкрет реал ва самарали программани тўла равишда қувватлаганлиги эслатиб ўтилади.

Мактубда, тинчлик учун халқлар томонидан олиб борилаётган курашнинг ўтказаётган тобора кучли таъсири ва сиёсий ақл-идрок тинчликка зид йўлда ҳаракат қилаётган ва қуролсизланишга тўсқинлик қилаётган ҳукуматларни музокараларнинг олдинга силжишини таъминламоқ учун конструктив позицияга ўтишга мажбур қилади, деб умид билдирилади.

Руминия ҳукуматининг фикрича, ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисидаги шартномани ишлаб чиқиш 18 лар комитетининг асосий иши бўлиши лозим. Бу шартномани ишлаб чиқиш билан бир вақтда халқаро кескинликни юмшатишга қаратилган баъзи чораларни дарҳол кўриш фойдали бўлур эди. «Ядро қуролини ёйишдан воз кечиш ва жаҳоннинг турли районларида атом қуролидан ҳоли зоналар вужудга келтириш, — дейилади Руминия ҳукумати бошлиғининг мактубида, — катта амалий аҳамиятга эга бўлур эди».

Ион Георге Маурер конгрессни ишонтириб ёзадики, халқ Руминиясининг ҳукумати ёппасига ва батамом қуролсизланишни амалга оширмоқ учун, халқлар ўртасида ҳамкорлик ва дўстликнинг тантанаси учун ҳамма чораларни кўриб келди ва бундан буён ҳам қўлидан келган ҳамма чораларни кўради.

Академик **И. Мацек** Чехословакия ҳукуматининг мактубини ўқиб берди. Мактубда «Чехословакия ҳукумати ёппасига ва батамом қуролсизланиш проблемасини муваффақиятли ҳал қилишни ўз ташқи сиёсатининг энг муҳим масаласи ва асосий вазифаси деб ҳисоблайди» дейилади. Чехословакия ҳукумати Совет ҳукуматининг ёппасига ва батамом қуролсизланиш шартномасини тузиш тўғрисидаги таклифларини батамом қувватлайди ва бу мақсаднинг амалга оширилишига актив ёрдам беради.

Шу нарса реал факт бўлиб турибдики, дейилади мактубда, зўр бериб қуролланиш тўхтовсиз давом этаётганлиги ва, жумладан, ялпи қирғин қуроли муттасил такомиллаштирилаётганлиги бутун дунёда тинчликка ва халқларнинг тинч турмушига бевосита хавф солаётган ғоят жиддий таҳдиддир.

Ёппасига ва батамом қуролсизланиш программасини амалга ошириш халқларнинг тинч ва бахтиёр ҳаёти учун шароит вужудга келтиришга олиб борадиган бирдан-бир тўғри ва изчил йўлдир.

Шу билан бир вақтда, дейилади Чехословакия ҳукуматининг мактубида, ёппасига ва батамом қуролсизланиш программасининг амалга оширилиши ҳозирги вақтда қирғин воситаларини ишлаб чиқармоқ учун ишлатилаётган жуда катта иқтисодий ресурслардан инсониятнинг бахт-саодати йўлида, инсониятнинг янада тараққий этишини ҳамда барча мамлакатлардаги, айниқса иқтисодий кам тараққий этган мамлакатлардаги аҳолининг турмуш даражасини оширадиган радикал чораларни амалга оширмоқ учун самарали фойдаланишга имкон берган бўлур эди.

Сўнгра, жаноб мактубида уқтириб айтиладики қуролсизланиш ғарбий герман милитаристларининг ва реваншчи кучларнинг жиноий ниятларини амалга оширишга йўл қўймаган бўлур эди, чунки уларнинг агрессив планлари Чехословакиянинг ва бошқа мамлакатларнинг хавфсизлигига таҳдид солмоқда.

Ядро қуролини портлатиш синовларини давлатларнинг контроли остида тўхтатиш, жаҳоннинг турли районларида ядросиз зоналар вужудга келтириш, ядро қуролининг янада ёйилишига йўл қўймаслик, Варшава пакти қатнашчилари билан НАТО мамлакатлари ўртасида ҳужум қилмаслик тўғрисида шартномани имзолаш, уруш пропагандасини самарали тақиқлаш сингари тадбирларни Чехословакия қўллаб-қувватлайди.

Жаҳон касаба союзлари федерациясининг раиси **Ренато Битосси** минбарга чиқади. У, конгресс қатнашчиларини бутун дунёда шу федерацияга мансуб бўлган меҳнаткашлар номидан табриклайди. Жаҳон касаба союзлари федерациясининг конгрессда қатнашаётганлиги, дейди у, ишчилар оммаси тинчликни ҳимоя қилишга ишончи катта эканлигини кўрсатувчи зўр намойишдир.

Ренато Битосси уқтириб айтдики, уруш сиёсати ишчилар синфининг манфаатларига бутунлай зид сиёсатдир. Тинчлик учун, тинч-тотув яшаш принципларининг тантанаси учун курашни касаба союзлар ҳамиша ўзларининг энг муҳим вазифалари деб ҳисоблаб келдилар. Улар тинч-тотув яшаш урушни йўқотибгина қолмасдан, шу билан бирга, халқаро кескинликни ҳам юмшатишини тушунадилар.

Кремль Съездлар саройининг мана шу залида бундан бир неча ой муқаддам бўлиб ўтган Жаҳон касаба союзлари конгресси, деди нотиқ, ядро қуролининг ҳамма запасларини тугатиш, ядро синовларини тўхтатиш кераклигини айтиб ўтди.

Жаҳон касаба союзлари федерацияси, деб давом қилди Битосси, ҳарбий тайёргарликка капитал маблағлар сарфланаётганлиги мамлакатларнинг иқтисодий ривожланишини тўхтатиб қўяётганлигини, халқларнинг турмуш даражасини пасайтираётганлигини айтиб бермоқда. Жаҳон касаба союзлари федерацияси яна уқтириб айтадики, конфликтларни ҳал қилиш воситаси бўлган уруш йўқотилиши мумкин, тинчлик сақланиши ва мустаҳкамланиши мумкин.

Халқаро сиёсатни тобора кўпроқ белгилаб бераётган янги кучлар пайдо бўлди. Социалистик мамлакатлар, шунингдек ўз озодлиги учун курашаётган Африка, Осиё ва Латин Америкаси халқлари, деди Битосси, мана шундай кучлардир.

«Кения Африка миллий иттифоқи» партиясининг раис ўринбосари **Огинга Одинга** Кения халқининг йўлбошчиси Жомо Кениатанинг конгрессга саломини топширди.

Огинга Одинга «разил ва қабиҳ мустамлакачилик системасини» кескин қоралади ва янги мустамлакачилик билан курашда ҳозирги вақтда Африка халқлари олдида турган проблемаларга тўхталиб ўтди. У, мустамлакачиликнинг Африка халқига етказган жуда катта зарарини айтиб берди.

Огинга Одинга каноник Коллинзнинг эркин савдо-саноат ташаббускорлиги системаси Африка мамлакатлари халқларига зарар етказмайди, деб айтган гапига эътироз билдирди.

Бу система ўз умрини тугатди, деди Огинга Одинга.

Кения вакили Кения халқи тинчлик ва қуролсизланиш учун курашаётганлигини айтиб ўтди. У, Н. С. Хрушчевнинг ижтимоий системалари турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшаш шароитидаги иқтисодий мусобақаси тўғрисида қилган таклифини қувватлади.

— Биз, деди Огинга Одинга, Ғарбга ҳам, Шарққа ҳам қўл узатиб, ижобий бетарафлик йўлидан борамиз. Лекин бизни ўзи билан тенг деб қабул қилганларни ва ирқий хурофотларни ўзига ёт деб билганларнигина ўзимизга дўст деб ҳисоблаймиз.

Кения вакили ўз нутқини тамомлар экан, елпуғич сингари бир нарсани белбоғидан олиб ва елпиб туриб, озод Африканинг қўшиғини айта бошлади. Зал тўлқинланиб турган денгизга айланиб кетади. Гулдурос қарсаклар Кениянинг эрксевар халқи шарафига айтилган табрик хитоблари билан қўшилади.

Англия парламентининг аъзоси ва конгрессда меҳмон сифатида қатнашаётган **Сидней Силвермэн** сўзга чиқиб, бундай деди:

— Учинчи жаҳон уруши хавфи сабабли биз бу ерга тўпландик. Ҳозир мавжуд бўлган қуролнинг ўзигина ишга солинган ҳолда уруш бошланадиган бўлса, бу уруш юз миллионлаб кишиларнинг ёстиғини қуритиши мумкин. Силвермэн, янги уруш хавфини тугатмоқ учун «ҳар иккала томон битимга келиши лозим» деди.

Силвермэн Американинг жуда баландликда ядро портлатганлигини дарғазаб бўлиб қоралади.

Сидней Силвермэн Н. С. Хрушчевнинг Москвадаги Жаҳон конгрессида сўзлаган нутқини ажойиб нутқ, деб айтди.

Нотиқ Совет Иттифоқини «ҳар қандай ядро синовларидан икки йил муддат билан воз кечишга» даъват қилиб, Совет Иттифоқи ўзи бир томонлама шундай қилиши керак, деди. Шу билан бирга, Силвермэн Совет иттифоқи бунга рози бўлмаса керак, деган фикрни айтди.

Сўнгра Силвермэн бундай деди: Совет Иттифоқи ўтган йил кузда ўзининг ядро синовларини яна бошлаганлигини ҳимоя қилмоқда. Н. С. Хрушчев келтирган важларнинг кучли важлар эканлигини биламан. Биз қилинаётган иғволарликлардан ҳам, тазйиқлардан ҳам, таҳдидлардан ҳам хабардормиз. Шахсан мен ўзим жаноб Хрушчевнинг шу йиллар мобайнида тинчлик манфаатларини кўзлаб қилган ишларини тақдирлайман. Учинчи жаҳон уруши бошланиб кетмаганлиги сабабини мен кўп жиҳатдан шу билан изоҳлаймanki, жаноб Хрушчевнинг сабри ва тоқати бунга йўл қўймаётир.

Силвермэн Совет Иттифоқи жаҳонда коммунизмни барқарор қилмоқ учун ҳеч қачон ядро урушини бошламайди, деб СССР ҳукумати бошлиғи айтган гапни эслатиб, бундай деди: «Агар президент Кеннеди ҳам капитализм номидан худди шундай гапни айтганида эди, биз ядро ҳалокати хавфини тугатиш йўлининг ярмисига, фақат бу йўлнинг ярмисига бориб қолган бўлур эдик».

Нотиқ шуни эслатиб ўтдики, мен бир қанча йиллардан бери Англия ҳукуматининг ташқи сиёсатини танқид қилмоқдаман. «Ер юзига таҳдид солаётган ядро синовларини ўтказмоқ учун чет давлат Британия территориясининг бир қисмидан фойдаланаётганлигини кўриб, деди нотиқ, мен ғоят уялаяпман ва жирканаяпман».

Силвермэн Жаҳон конгрессидаги вазиятдан ғоят мамнун бўлганлигини айтди. «Бу ерда, деди у, бир-бирига жуда қарама-қарши фикрларда бўлган кишилар учун тўла равишда сўз эркинлиги бериб қўйилган».

«Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофотлари комитетининг раиси академик **Д. В. Скобельцин** Гвинея Республикасининг президенти **Секу Туре** юборган хатни ва мактубни ўқиб берди.

Академик Скобельциннинг Секу Турега, конгрессга ўз муносабатингизни айтиб берсангиз, деб юборган илтимосномасига жавобан ёзилган хатда Секу Туре уқтириб айтадики, Гвинея Демократик партияси ва ҳукумати ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган жаҳон конгресси Москвада чақирилаётганлигини тўла равишда маъқуллайди ва қувватлайди.

Секу Туре Конгрессга юборган мактубида Гвинея Республикаси тинчлик учун ҳормай курашишга қатъий ният қилиб қўйганлигини Гвинея халқи, партияси ва ҳукумати номидан маълум қилади.

Цейлон тинчлик кенгашининг вице-президенти **Д. Н. У. де Сильва** ва Цейлон бош министри **Бандаранаике** хонимнинг мактубини ўқиб берди. Мактубда бундай дейилади: «Жаҳоннинг барча тинчликсевар халқлари каби биз ҳам қуролсизланиш замонамизнинг энг муҳим масаласи эканлигига аминмиз. Бу масалани ҳал қилиш бутун дунёда тинчликни сақлаш ва инсоният фаровонлигини яхшилаш учун ғоят катта аҳамиятга эга бўлади».

Цейлон ҳукумати қуролсизланишда қатнашувчи томонлар ўзаро келишиб, объектив равишда текшириб ва контроль қилиб туриш асосида босқичма-босқич қуролсизланиш йўли билан ёппасига қуролсизланиш мумкин, деб ҳисоблайди.

„ҚУРОЛСИЗЛАНИШ ВА ҲУҚУҚ, МАДАНИЯТ, АХЛОҚ ПРОБЛЕМАЛАРИ“ КОМИССИЯСИДА

МОСКВА, 11 июль. (ТАСС). Қуролсизланиш проблемасининг маънавий, маданий, медицина ва юридик томонлари конгресс делегатларининг жуда кўпчилигини қизиқтирмоқда. Шунинг учун ҳам 10 июлда ана шу масалаларни муҳокама қилиши лозим бўлган тўртинчи комиссия ишга киришган архитекторлар Марказий уйининг зали одамлар билан лиқ тўла эди. Залда 400 дан кўпроқ киши ҳозир бўлди. Булар орасида парламент аъзолари, касаба союз арбоблари, юристлар, олимлар, ёзувчилар, журналистлар, санъат усталари, маориф ходимлари, дин арбоблари, ёшлар ташкилотларининг раҳбарлари бор эди.

Комиссия АҚШ, СССР, Канада, Чехословакия, Япония, Мали, Франция, Германия Федератив Республикаси, Ҳиндистон вакилларидан иборат президиум сайлади.

Уч кичик комиссия — ахлоқ масалалари, юридик масалалар, маданий масалалар билан шуғулланувчи кичик комиссиялар тузилди.

Раислик қилувчи философия доктори Стюарт Иннерст (АҚШ) ўзининг кириш нутқида бутун инсониятни жипслаштириш зарур эканлигини таъкидлади. Ҳар бир киши, дейди Иннерст ўзини бутун жаҳоннинг граждани деб билмоғи керак.

Америка делегати касалликларга қарши кураш юзасидан бир йиллик программани ишлаб чиқиш ва амалга оширишни таклиф этди. Нотиқнинг фикрича, ер юзида очарчиликни тугатиш ва аҳоли ўртасида саводсизликка барҳам бериш программасини ҳам ишлаб чиқиш керак. Булар энг муҳим проблемалардир, дейди нотиқ.

Мадагаскар, Англия, Чехословакия, Германия Федератив Республикасининг делегатлари турли масалаларни тилга оладилар. Улар жумладан, «совуқ уруш» проблемалари ҳақида, тегишли қонун чиқариб, уруш пропагандасини тақиқлаш зарурлиги ҳақида гапирдилар.

Совет делегати академик А. В. Топчиев «Урушнинг ахлоққа қарши характери» деган темада ахборот берди.

— Мен, — деди у, — шуни қайд қилиб ўтмоқчиманки, биз тинчлик учун курашда кўпинча одамларнинг ақл идрокига мурожаат қиламиз (бу тамомила тўғри ва ҳаққоний бир нарса), аммо масаланинг ахлоқ-одоб томонига ҳали кам эътибор бераётган бўлсак керак, кишиларнинг туйғуларига, уларнинг ахлоқий фикрларига етарли даражада мурожаат қилаётганимиз йўқ. Уруш тарафдорлари одамларнинг руҳини бузишга, уларнинг энг разил ҳисларига умид боғлаётганликлари муносабати билан бу тадбирни амалга ошириш айниқса муҳимдир. Тинчлик душманлари кишиларнинг маънавий кучи нақадар мустаҳкам бўлса, уруш бошлаб юбориш шу қадар қийин бўлажагини яхши биладилар. Шунинг учун ҳам улар Гитлернинг изидан боришга тайёр турибдилар. Гитлер инсонни виждон деб аталган хаёлий нарсалардан халос қиламан, дер эди.

Америка журналларидан бирида Америка водород бомбасининг отаси деб ҳисобланган Теллернинг яқинда босилиб чиққан «Хиросима мероси» номли китоби ҳақида тақриз босилди. Мақоланинг автори Теллерга хайрихоҳлик билан характеристика беради ва олим каттароқ, кучлироқ ва зўр таъсир кўрсатадиган бомбани кўришни истаганлигини, болаларимизни ер остидаги мактабларда ўқиётган ҳолда кўришни истагачлигини таъкидлайди.

Совет академиги сўзини давом эттириб, бундай дейди: ўз билимларини юз миллионларча бегуноҳ кишиларга гўр қазиш билан таҳдид қилаётган аҳмоқона лойиҳаларни амалга оширишга сарф қилаётган олимлар тўғрисида нима ҳам дейиш мумкин?

Афсуски, инсониятга қарши жиноий фикрлар қуруқ сўз бўлиб қолмаётир. Америка милитаристлари космосда атом бомбасини портлатдилар. Ана шу портлашдан ҳосил бўлган радиоактив чанг, деб таъкидлайди делегат, космоснигина эмас, балки планетадаги сиёсий, маънавий муҳитни ҳам заҳарлайди.

А. В. Топчиев сўзини давом эттириб айтадики, урушни жамиятга беқиёс моддий зарар етказадиган жиноят деб қоралашгина кифоя эмас, урушни инсонларнинг ахлоқи негизларига путур етказадиган жиноий иш деб ҳисоблаб, унга лаънат ўқиш ҳам керак. Агрессив уруш ахлоққа хилофдир, чунки бундай уруш инсоннинг асосий вазифасига, яъни инсониятни юксак даражага кўтарадиган янги моддий ва маънавий бойликларни вужудга келтириш вазифасига зиддир. Уруш ахлоққа хилофдир. Чунки уруш инсон учун энг қимматли нарсани, унинг жонини қурбон беришни талаб этади. Биз яшаб турган даврда бўлиб ўтган икки жаҳон урушидагина 60 миллион киши ҳалок бўлди. Бу — Европадаги катта мамлакат аҳолисига тенгдир. Булар жамият бахт-саодати учун узоқ вақт ва фойдали меҳнат қилаоладиган кишилардир.

Нотиқ кейинги жаҳон уруши келтирган вайронгарчиликни тасвирлаб берди. Гитлерчи босқинчилар СССР да 1710 шаҳар, 70 мингдан кўпроқ қишлоқни ёндирдилар ва вайрон қилдилар, 25 миллион кишини бош панасиз қолдирдилар. Совет халқига етказилган зарарнинг умумий миқдори жуда катта рақамни — эски пул ҳисобида 2 триллион 569 миллиард сўм бўлди.

Шу вақтгача бўлган ҳамма урушлар натижасида инсониятга етказилган моддий ва маънавий зарар жаҳон термоядро уруши таҳдид қилаётган хавф-хатар олдида ҳеч нарса бўлмай қолади.

Мен, деди академик А. В. Топчиев, олим киши сифатида ҳозирги замон уруши келтирадиган хавф-хатарлар нималигини яхши биламан. Мен Совет Иттифоқи граждани сифатида шу билан фахрланаманки, менинг ҳукуматим халқларнинг тинч-тотув яшаши учун актив кураш олиб бормоқда, қаттиқ халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизланиш давлат программасининг ташаббускори бўлиб майдонга чиқмоқда.

— Сизлар ҳукуматимизнинг бошлиғи Никита Сергеевич Хрушчевнинг нутқини эшитдингиз ва бизнинг халқимиз ва ҳукуматимиз тинчликка, ёппасига ва батамом қуролсизланишга қандай самимият ва қандай якдиллик билан астойдил интилаётганлигига яна бир марта ишонч ҳосил қила олдингиз. Менинг ватандошларим яратувчи меҳнат идеалларига содиқдирлар. Барча халқлар учун Тинчлик, Меҳнат, Озодлик, Тенглик, Қардошлик ва Бахт-саодат — халқимиз ҳаёти ва ижодининг шиоридир.

Профессор В Кнаппнинг (Чехословакия) уруш пропагандаси тақиқлансин, уруш пропагандаси барча мамлакатларда оғир жиноят деб эълон қилинсин, деган таклифини ҳамма қарсаклар билан маъқуллади.

Совет ёзувчиси Борис Полевой маданият масалалари билан шуғулланувчи кичик комиссиядаги ўз нутқининг бош қисмида автомобиль ҳалокати вақтида оғир ярадор бўлган машҳур совет физиги Л. Д. Ландаунинг ҳаёти қандай сақлаб қолинганлиги жуда кам учрайдиган, лекин тамомила реал воқеа эканлиги тўғрисида гапиради. Полевой айтадики, Ландау бошига тушган бахтсизлик тўғрисидаги хабар бутун дунёга тарқалган пайтда, совет медиклари ва физиклари билан бир қаторда жаҳоннинг энг йирик олимлари ҳам унинг жонини сақлаб қолиш учун курашга отландилар. Буюк олимлар ўз мамлакатларидаги медицинани ҳаракатга келтирдилар. Ландау бир неча марта дунёдан кўз юмди, олимлар эса, унинг ҳаётини бирнеча марта сақлаб қолдилар. Фан, — дейди Полевой, — ҳақиқатан ҳам мўъжиза яратди, Л. Д. Ландау тез орада ишга ҳам қайтиб келса керак.

Б. Н. Полевой айтдики, бу мисол кишилар юксак инсоний мақсадларга эришиш йўлидаги курашда бирлашганларида жуда катта кучга эга эканликларини кўрсатади. Инсонни ядро бомбасидан халос қилишдан ҳам муҳимроқ, инсонпарварроқ мақсад борми, ахир? Совет ёзувчиси интеллигенция вакиллари ана шу мақсадга эришмоқ учун кўп иш қилаоладилар, деб қатъий ишонч билдирди. Б. Н. Полевой америкалик Стенли Крамернинг «Сўнгги соҳилда» фильмини ва турк шоири Нозим Ҳикматнинг «Дамокл қиличи» пьесасини эслатиб ўтди. Ана шу икки мисол санъат асарлари одамларда атом урушига нафрат туйғуларини, бу урушга қарши астойдил курашиш истакларини қай тариқа уйғотаётганлигини кўрсатади.

Биз, деди Полевой, орамизга нифоқ солаётган нарсаларни эсдан чиқариб ва бизларни, ер юзидаги соғлом фикр юритувчи кишиларнинг ҳаммасини бирлаштираётган бир нарса борлигини, у ҳам бўлса, инсониятни урушлардан халос қилиш учун кураш эканлигини эсда тутиб, бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилганимиздагина, тинчликни сақлаб қолишимиз мумкин.

Б. Н. Полевой ҳар қандай шаклдаги «совуқ уруш»га нисбатан ҳамма изҳор қилаётган нафрат туйғулари «совуқ уруш»ни қонундан ташқари деб эълон қилиш, барча мамлакатларда ҳар қандай уруш пропагандасини эса, оғир жиноят деб ҳисоблаш керак эканлигини комиссиянинг конгрессга берадиган тавсияларида кўрсатишни истаганлигини айтди. Б. Н Полевой адабиёт, санъат ва фан ходимларига мурожаат қилиб, уларни ўз асарлари, ўзларининг ҳамма чиқишлари билан кишиларни тинчлик ва ҳамжиҳатлик руҳида тарбиялашга даъват этишни таклиф қилди.

ТУРКИСТОН САПЁРЛАРИ ҚЎЗҒОЛОНИГА 50 ЙИЛ ТЎЛДИ

ТУРКИСТОН САПЁРЛАРИНИНГ ЖАСОРАТИ

Чирчиқда 1912 йилги сапёрлар қўзғолони бўлиб ўтган жойда жамоатчилик асосларида обелиск қурилмоқда. Суратда: қўзғолоннинг актив қатнашчиларидан бири — Ф. П. Нестеров (чапдан учинчи) обелиск қуришда иштирок этаётган ижодий ходимлар орасида.

1912 йил 1 (14) июлда Тошкентдан 30 километр наридаги Троицкий лагерларида Туркистондаги икки сапёр батальонларининг солдатлари чоризм тузумига қарши қўзғолон кўтардилар.

Подшо жаллодлари қўзғолонни шафқатсизлик билан бостирган бўлса ҳам, бу қўзғолон чоризмнинг ўша даврдаги мустамлакаси бўлган Туркистондагина эмас, балки бутун Россияда ҳам қизғин қўллаб-қувватланди.

В. И. Ленин бу даврда армия ва флотда бўлиб ўтган бошқа қўзғолонлар каби Тошкент яқинида бўлган қўзғолон ҳам Россияда революцион кўтарилиш бошланганлигидан далолат беради. «...ишчилар оммаси йўлбошчи бўлиб чиқди ва Гельсингфорсдан тортиб то Тошкентгача матрослар ва солдатлар уларнинг чақириғига жавоб бермоқда» деб ёзган эди.

Ленин ва большевикларнинг, 1905—1907 йиллар революцияси асосий масалаларни ҳал қилиб бермаган, монархияни тугатмаган, деҳқонларга ерни олиб бермаган, ишчилар синфининг аҳволини яхшиламаган экан — революцион ҳаракатнинг янгидан кўтарилиши муқаррардир, деб башорат қилиб айтган гаплари тўла исботланди.

1912 йилнинг апрель ва май ойларида, Ленадаги қонли воқеалардан кейин бўлиб ўтган оммавий стачкалар Россия пролетариати капиталга ва подшо монархиясига қарши ҳужумга ўтганлигини, демократик республика учун, ишчилар ҳамда деҳқонларнинг турмушини яхшилаш учун, бутун халқнинг озод бўлиши учун катта курашга бел боғлаётганлигини кўрсатди.

Стачка ҳаракатлари Туркистонга ҳам ёйилди. Петербургда нашр қилинган «Невская звезда» большевистик газетаси ўзининг 1912 йил 30 июндаги сонида Тошкентдаги «Туркестанские Ведомости» деб аталган ҳукумат газетаси босмахонасининг ишчилари забастовка қилганликлари ҳақида хабар беради.

Туркистон ўлкасидаги иш ташлашлар бутун Россияни қамраб олган қудратли забастовка ҳаракатининг таркибий қисми эди. Ишчилардан ўрнак олиб, қишлоқлардаги деҳқонлар ўртасида ҳам революцион кайфият кучайиб борди. Қишлоқлардаги аҳвол ҳам шаҳарларда бўлгани каби жуда оғир эди. 1911 йили қаттиқ очарчилик бўлди. 30 миллионга яқин деҳқон очлик ва муҳтожликда яшашга мажбур бўлди.

Армиядаги аҳвол ҳам яхши эмас эди. Солдатлар ўртасида революцион кайфият тобора кучайиб бормоқда эди. Подшо армиясидаги солдатлар жуда оғир шароитда хизмат қилар, солдатлар яшайдиган казармалар кўпинча қамоқхоналардан ҳам ёмон аҳволда эди. Бу ерда инсон хўрланар, унинг қадри оёқ-ости қилинарди. Солдатларга нисбатан шафқатсизлик, офицерларнинг эса ўзбошимчалиги авжига чиққан эди.

Подшо армиясида хизмат қилувчи солдатлар учун бир қанча камситувчи чеклашлар жорий қилинарди. Масалан, солдатларнинг маълум кўчалардан юришлари, айрим жамоат жойларида ҳозир бўлишлари ман қилиб қўйилганди. Армияда калтак жазоси ҳам қўлланилар эди. Иккинчи батальон сапёри Горбань ўзига берилган овқатнинг суюқлиги ва маза-матрасизлиги тўғрисида эътироз билдирганида уни тасма билан йигирма беш марта урганлар. Шу батальоннинг бир группа солдатлари газета ўқиганликлари учун 2 суткага қамаб қўйилган. Шуниси характерлики, қўзғолоннинг дастлабки процессида айбдор бўлган 228 кишидан 156 таси 528 марта жазоланган.

Туркистон ҳарбий округи инженерлик қўшинларининг бошлиғи генерал Малишевский сапёрларга нисбатан раҳмсизларча муносабатда бўлган. У сапёрларнинг оғир меҳнатини енгиллаштириш ўрнига, янада оғир, ортиқча ишларни ўйлаб топарди.

Бутун мамлакатда бўлгани каби армияда ҳам мавжуд тузумга нисбатан норозилик кучайиб бормоқда эди. Офицерларнинг қўпол муомала қилиши, бериладиган овқатларнинг сифатсизлиги туфайли солдатлар ўртасида тез-тез норозиликлар бўлиб турарди. Бироқ, уларда уюшқоқлик, ўз олдиларида турган янги ҳаёт қуришдан иборат вазифани аниқ тушуниш етишмас эди.

Большевиклар партияси олдида оммани тарбиялаш, уюштириш ва жипслаштиришдан иборат муҳим вазифа турарди. Айниқса, оммавий ҳаракатларга сиёсий тус бериш зарур эди. Партия ўзининг асосий диққат-эътиборини деҳқонлар ҳамда армиядаги пролетар элементлар ўртасида революцион ишларни кучайтиришга қаратди.

1910—1912 йилларда Туркистон ўлкасидаги большевистик группалар жуда заиф эди. Большевиклар Тошкент шаҳрида партия ташкилотини вужудга келтиришга ҳаракат қилиб кўрдилар. Н. В. Шумилов раҳбарлигида 20 кишидан иборат социал демократик тўгарак ташкил қилинди. Н. В. Шумилов, В. С. Ляпин, И. Т. Фиолетов ва бошқа актив революционерлар ленинчи «Правда» газетаси билан яқиндан алоқада бўлиб турдилар. Чунки бу газета ўша вақтларда мамлакатдаги тарқоқ ишчи группаларини бирлаштириб турган эди. «Правда» газетаси Туркистон сапёрларининг сиёсий онгини оширишда ва уларни янги ҳаёт учун курашга даъват этишда катта роль ўйнади.

Қўзғолон арафасида Троицкий лагерларида — округнинг ҳарбий қисмлари ёз пайтларида сборлар ўтказадиган жойларда солдатларнинг революцион йиғинлари бир неча марта ўтказилди. Унда айниқса сапёрлар актив иштирок этдилар. Улар окопларда тўпланишиб, ўзларини қизиқтирган муҳим масалалар ҳақида баҳслашардилар.

Сапёр батальонларининг қўмондонлиги катта бир воқеанинг яқинлашиб келаётганлигини сезиб, солдатлар устидан назоратни кучайтирди. Чет кишиларнинг лагерь территориясига кириши қатъиян ман қилиб қўйилди. Милтиқлар пирамидаси ёнида кичик унвонли офицерлар навбатчилик қила бошладилар.

Лекин шуларга қарамай, 1912 йилнинг 1 июлида қўзғолон бошланди. Қўзғолонда жуда кўп солдатлар иштирок этдилар. Бироқ, уюшқоқсизлик, бошқа қисмларнинг сапёрларга яқиндан ёрдам кўрсатмаганлиги, айрим солдатларнинг эса иккиланганлиги ва бошқа сабаблар туфайли бу қўзғолон узоққа чўзилмади. Қўзғолончиларнинг кўпчилик қисми чўлга қочиб кетди. Кейинчалик улар бирма-бир тутиб олиниб, қамаб қўйилди.

В. И. Ленин «Армиядаги ва флотдаги қўзғолонлар» мақоласида Тошкент яқинида бўлиб ўтган сапёрлар қўзғолонига катта эътибор берди. «...1 июлда, — деб ёзади В. И. Ленин, — Тошкент ёнидаги Троицкий қишлоғида сапёрлар қўзғолон қилишга уринганлар... қўзғолон кўтарганлар билан жанг қилинган... Ўқчилар билан казаклар қўзғолон кўтарган... сапёрларни тор-мор қилганлар... 380 га яқин сапёр қамоққа олинган...».

Шундай қилиб, чоризм қўзғолон қатнашчиларидан шафқатсизларча ўч олди. 14 киши осиб ўлдирилди. 18 киши умрбод каторга ишларига жўнатилди. Қолганлари эса турли муддатлар билан қамоққа олинди.

Туркистон сапёрларининг қўзғолони ҳақидаги хабар тезда бутун Россияга ёйилди. Кенг меҳнаткаш омма қўзғолон қатнашчиларига ўз хайрихоҳликларини билдирдилар.

Орадан роса 50 йил вақт ўтди. Шу давр ичида бизнинг мамлакатимизда улкан ўзгаришлар рўй берди. Совет халқи эндиликда янги, коммунистик жамият қурмоқда.

Бироқ, 1912 йили Туркистон сапёрлари кўрсатган жасорат асло ёддан кўтарилмайди. Улар халқ дилида умрбод яшайди.

Т. А. ТУТУНЖОН,
В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг доценти.

Автор фотоси.

ЖОНЛИ ТАРИХ

Биз Фёдор Пахомович Несторовни ўз уйида учратдик. У бизни очиқ чеҳра билан кутиб оларкан, ўтириш учун жой кўрсатди.

1912 йилги Туркистон сапёрларининг тарихий қўзғолони ҳақида кўрган-билганларини ҳикоя қилиб беришни илтимос қилганимизда, у дастлаб узоқ ўйга толди. Гўё хаёлида ўша воқеаларни яна қайтадан жонлантирарди.

— Биласизми, йигитлар, — деб гап бошлади у ниҳоят, — бу воқеа бундан 50 йил муқаддам содир бўлган. У вақтларда мен жуда ёш эдим. Ҳозир эса қариб қолдим. 73 га кирдим. Айрим нарсаларни унутган бўлишим мумкин. Лекин асосан қўзғолон пайтида кўрганларимни хотирамда яхши сақлаб қолганман.

Тарихнинг жонли шоҳиди бўлган бу одамнинг ҳамма гапларини қоғозга туширишга интилардик. У бўлса бизга қарамасди, бир нуқтага тикилганича вазминлик билан сўзида давом этарди.

Ўша вақтларда Нестеров подшо армиясида эндигина хизмат қила бошлаган. Троицкий лагерида сапёрлардан иборат икки батальон бўлган. Бутун Россия бўйлаб кенг қулоч ёйган революцион кўтарилиш тўлқини Туркистон ўлкасига ҳам тезда етиб келди.

— Биз чор ҳукумати юритаётган сиёсатга, подшо офицерларининг ўзбошимчалиги ва шафқатсизлигига қарши тез-тез норозилик билдириб турар эдик, — дейди Ф. П. Нестеров. — Революцион чақириқлар ёзилган варақаларни яширинча, қўлма-қўл қилиб ўқирдик. Бу чақириқларда адолатсиз тузумни ағдариб ташлаш ҳамда қурол билан озодликни қўлга киритишга даъват қилинарди. Биз, солдатлар ўзаро тўпланишиб, суҳбатлар ўтказиб турар эдик. Бунда сапёрлар ҳам, тўпчилар ҳам, ўқчи полкларнинг солдатлари ва бошқалар қатнашарди. Бизнинг хизматимиз жуда оғир, машаққатли эди.

1912 йилнинг 1 июль куни. Кечки пайт. Одатдаги перекличкадан сўнг сапёр батальонларининг солдатлари казармаларга тарқалиб кетаётганида бирдан ўқ овози эшитилади. Бу — қўзғолон бошлаш учун берилган сигнал эди. Солдатлар қўлларига қурол олиб, казармалардан дарҳол ташқарига югуриб чиқа бошладилар. Ҳаммаёқда қўзғолончиларга қўшилиш учун чақириқлар эшитиларди. Қўзғолон кўтарганларнинг сони бир зумда 300 кишига етди.

Саросимага тушиб қолган офицерлар тезда «тартиб ўрнатишга» киришдилар. Бунда улар ҳатто қурол ҳам ишлатдилар. Подпоручик Красовскийни кимдир милтиқ қўндоғи билан урганда, у ўша одамни тўппонча билан отиб ташлади. Сўнгра Красовский яна бир кишини отиб ўлдиради. Кейин унга қараб икки марта милтиқдан ўқ узадилар ва подпоручик йиқилади...

Подпоручик Шадский эса қўлида қилич яланғочлаб, милтиқларга ёпишаётган бир тўп солдатларга таҳдид қилади. Лекин бир зумдаёқ найзалар санчиб, уни осмонга кўтарадилар. Кечқурун бошланган қўзғолон эрталабга қадар давом этди.

Командирлар дўқ ва пўписалар қилиб, қўрқитиш йўли билан солдатларнинг бир қисмини ўз атрофларига йиғишга муваффақ бўлдилар. Бошқа қисмлардан ҳам ёрдам келтирилди. Кейин қўзғолончиларга қарата ўт очилди. Бунинг натижасида жуда кўп солдатлар ҳалок бўлди, бир қанчаси қаттиқ яраланди.

Ф. П. Нестеров қатл қилинган ва сургунга юборилган солдатлар ҳақида ачиниб, қонхўр золимлардан эса ғазабланиб гапирди.

— Сиз билан бирга қўзғолонда қатнашганлардан ҳозир кимлар ҳаёт? — қизиқиб сўрадик.

— Масалан, энг яқин дўстим М. Тюленевни айтишим мумкин, — бизга жавоб қилиб деди у. — Мен у билан бир полкда хизмат қилганман. Октябрь революциясидан сўнг биз иккимиз қўзғолон қаҳрамонлари қабрини қидириб топдик. Шунда катта митинг ўтказилди. Минглаб кишилар қатнашди. Кейинчалик уларнинг мозори Қардошлар қабристонига кўчирилди. Тюленев ҳозир Байрамали шаҳрида яшаяпти. У билан тез-тез хат олишиб турамиз. Ҳеч бир камчилик жойимиз йўқ. Ҳукумат мени ва хотинимни пенсия билан таъмин қилган. Ҳамма қулайликлар яратилган уй-жойимизни мана кўриб турибсизлар...

Чиндан ҳам Ф. П. Нестеров яхши, фаровон ҳаёт кечирмоқда. Унинг хизматлари зое кетмади. 1918 йилдан бери КПСС аъзоси бўлган бу нуроний кексага ҳар қандай кишининг ҳаваси келади.

Т. РАСУЛЕВ,
З. МУҲАММАДЖОНОВ.

ДАЛА ИШЛАРИ БЎШАШТИРИЛМАСИН!

Қардош Тожикистон пахтакорлари ўзаро текшириш бригадаси аъзоларининг маслаҳатларига амал қилайлик!

Тожикистон пахтакорлари ўзаро текшириш бригадасининг аъзолари етти кун давомида областимизнинг колхоз ва совхозларида бўлиб, 1962 йилда пахта ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан зиммага олинган социалистик мажбуриятларнинг қандай бажарилаётганлигини текшириб чиқдилар. Текшириш натижалари область партия комитети бюросида муҳокама қилинди.

Тожикистон Фанлар академиясининг бош илмий секретари ўртоқ **Мақсумов** доклад қилиб, областимиз пахтакорлари эришаётган ютуқлар ва йўл қўйилаётган камчиликларни батафсил сўзлаб берди.

Ўзаро текшириш бригадаси 5 та ишлаб чиқариш бошқармасига қарашли 111 хўжаликнинг ишлари билан танишди. Илғор хўжаликларнинг колхозчилари, ишчилари, мутахассислари зиммага олинган социалистик мажбуриятларини шараф билан бажариш йўлида астойдил меҳнат қилмоқдалар. Айниқса Юқори Чирчиқ районидаги «Политотдел», «Правда», Свердлов номли, Ўрта Чирчиқ районидаги «Полярная звезда» колхозлари, «ЎзССР беш йиллиги», «Малик» совхозлари, кўпгина пахтачилик, жўхорикорлик бригадалари ва чорвачилик фермалари яхши натижаларга эришмоқдалар.

Шу билан бирга докладчи кейинги кунларда колхоз ва совхозларда дала ишлари ҳаддан ташқари бўшаштириб юборилганлигини ҳам алоҳида кўрсатиб ўтди. Июнь ойининг учинчи ўн кунлигига қараганда июль ойининг биринчи ўн кунлигида культивация ишларининг ҳажми 7,5 процент, ғўзани қўл билан ўтдан тозалаш ишлари 21 процент камайиб кетди. Дала ишларининг бундай оқсоқ ҳолга тушиб қолишига асосан техникадан, ишчи кучларидан ҳаддан ташқари қониқарсиз фойдаланилаётганлиги сабаб бўлмоқда. Текшириш шуни кўрсатдики, кўп хўжаликларда ҳозир ғўзани икки томонлама парвариш қиладиган чопиқ тракторларидан фойдаланилмаяпти, кўпгина кишилар дала ишларига қатнашмаяпти. Янгийўл ва Чиноз районида шу кеча-кундузда 56 та чопиқ тракторининг ишламаётганлиги, Янгийўл районида ўтган йили шу пайтда дала ишларига 15 минг киши қатнашгани ҳолда бу йил бор-йўғи 11 минг киши қатнашаётганлиги фикримизнинг исботидир. Худди ана шундай кўнгилсиз аҳволни Гулистон, Бўка, Ўрта Чирчиқ каби бир қатор районларда кўришимиз мумкин.

Кўпгина хўжаликларнинг раҳбарлари, мутахассислари трактор культивациясининг сифатини доимий контроль қилиб бормайдилар. Орджоникидзе районидаги «Ленинград» колхозида тракторларга фақат 5 тадан ишчи органи ўрнатилган ҳолда фойдаланилган. Механизатор ва агрономлар трактор культиваторларини ишчи органлари билан тўла таъминламаётганликлари тўғрисида жуда кўп мисоллар келтириш мумкин. Кўпчилик хўжаликларда ғўза қатор ораларини юмшатиш талабга жавоб бермайди. Культивация, эгат олиш ишлари, озиқлантириш бирбирига боғлаб ўтказилмаяпти. Колхозда ғўза қатор ораларини кўндалангига культивация қилиш деярли тўхтатиб қўйилган. Ҳаммасидан ачинарлиги шундаки, тупроғи зичлашиб бегона ўт кўпайиб кетган участкаларда ҳам ғўзани кўндалангига ишлашга эътибор берилмаяпти. Бир қатор хўжаликларнинг раҳбарлари июль ойида ғўза қатор ораларини кўндалангига ишлаш қийин бўлади, деб айтмоқдалар. Ваҳоланки, областнинг машҳур механизатори ўртоқ Мустафа Чачи бригадасида ғўза қатор оралари тўртинчи марта кўндалангига культивация қилинмоқда.

Шуни ҳам айтиш керакки, ишчи кучларидан, техника ресурсларидан етарли фойдаланилмаётганлиги сабабли областда ҳалигача ягана тамомланмаган. Чиноз районидаги «XXI партсъезд», Қуйи Чирчиқ районидаги Красин номли, Ўрта Чирчиқ районидаги Ленин номли, Бўка районидаги Ленин номли, Янгиер районидаги Карл Маркс номли, Бекобод районидаги «Победа» колхозларининг бир қатор участкаларида ана шундай аҳволни кўриш мумкин.

Маълумки, суғоришни тўғри ташкил этиш пахтадан юқори ҳосил етиштиришнинг муҳим омилларидан биридир. Айниқса июль ойида ғўзаларни қондириб суғориш катта роль ўйнайди. Тожик пахтакорларининг тажрибаси шуни кўрсатадики, агар июль ойининг биринчи ва иккинчи декадаларида ғўзалар қониб сув ичса, унинг гуллари кам тўкилади. Бу эса гектаридан олинадиган ҳосилни 5—6 центнерданга кўпайтириш имкониятини беради.

Областнинг кўпгина хўжаликларида ғўзалар сувдан қолдирилмоқда. 10 июлга қадар область бўйича барча майдондаги ғўзаларга бир ярим марта сув тарalган. Ахир бу билан келишиб бўладими? Озиқлантириш ҳам талабга жавоб бера олмайди. Бу албатта ғўзани ривожланишидан қолдиради.

Баъзи хўжаликларда эса ғўзалар бостириб суғорилаяпти. Бундай аҳволни Ўрта Чирчиқ районидаги Энгельс номли, Пискент районидаги Хрушчев номли, Гулистон районидаги «Коммунизм» колхозларида кўриш мумкин. Сув эзиб юбориши натижасида ғўзалар нобуд бўлиб, сийраклашиб қолган. Бу хўжаликларда сувчилар етарли ажратилмаган. Тунги суғориш ташкил этилмаган. Бунинг натижасида сув исрофгарчилигига йўл қўйилмоқда.

Суғориш билан культивация бир-бирига боғлаб борилган тақдирдагина яхши натижа беради. Ўзаро текшириш бригадаси сувдан кейин вақтида культивация қилинмаганлиги учун эгат оралари оқариб кетганлигини, натижада кесаклар кўчиб, ғўзанинг илдизларига шикаст етказилганлигини кўрди.

Тожик пахтакорлари шуни алоҳида таъкидладиларки, кўпгина колхоз ва совхозларда кўчатларни тўла сақлаб қолиш учун етарли кураш олиб борилмаяпти. Трактор культиваторларининг кўпгина қисми шчиткалар билан таъминланмаган, ишчи органларининг узеллари латталар билан ўралмаган. Шунингдек культиваторларнинг ишчи органларини жойлаштиришда ҳам камчиликларга йўл қўйилган. Мана шунинг учун Орджоникидзе районидаги «Ленинград» колхозида тракторчилар культивация вақтида жуда кўп кўчатни нобуд қилганлар.

Ўзаро текшириш бригадаси ғўза парвариши соҳасида йўл қўйилаётган камчиликларни тезда бартараф қилиш йўлларининг кўрсатиб, ўзларининг қимматли маслаҳатларини бердилар. Улар июль ва август ойлари ичида янада астойдил меҳнат қилиш, айниқса ғўзаси ўсишдан қолган участкаларни алоҳида парвариш қилиш, сув ресурсларидан мумкин қадар тежаб-тергаб фойдаланиш, сувчилар сонини кўпайтириш, суғоришни культивация билан мустаҳкам боғлаб олиб бориш лозимлигини айтдилар.

Ишчи кучларидан, моддий-техника ресурсларидан унумли фойдаланиш — муваффақиятларнинг гаровидир. Ҳозирги июль ва август ойининг долзарб кунларида ишга яроқли барча аҳолини дала ишларига тўла сафарбар этиш лозим. Трактор ишлари сифатини яхшилаш учун культиваторларнинг ишчи органлари қандай жойлаштирилганлигини текшириб чиқиш, ғўза қатор оралари нормал кенгликда ва чуқурликда юмшатилаётганлигини контроль қилиб бориш керак. Шунинг билан бирга ғўзани азот ўғити билан озиқлантиришни ўз вақтида тамомлаш, аммиак селитраси билан озиқлантиришни июлнинг биринчи ярмидан кечиктирилмаслик тавсия этилади. Акс ҳолда пахтанинг пишиб етилиши кечикади. Ҳосилга ҳосил қўшиш учун эса суғориш вақтида маҳаллий ўғитни шарбат қилиб оқизиш катта фойда беради.

Ўзаро текшириш бригадаси бир қатор хўжаликлар ва бригадаларнинг ишлари билан танишишаётганларида зиммага олинган социалистик мажбуриятларнинг ўтган йилдагига нисбатан камайтириб юборилганлигини аниқлаб таажжубландилар. Қуйи Чирчиқ районидаги «Ленинград» колхозининг ўртоқ Хан бошлиқ бригадаси ўтган йили гектаридан 39 центнердан ҳосил кўтаргани ҳолда бу йил давлатга 32 центнердан пахта сотишга аҳд қилишибди. Ўз-ўзидан маълумки, бундай мажбурият колхозчиларнинг ўз зиммасидаги масъулиятини камайтиради.

Тожик пахтакорлари мўл ҳосил тақдири учун курашаётган колхозчиларга, совхоз ишчиларига ҳар тарафлама қулай иш шароити — маданий-маиший шароит яратиб беришни кучайтиришни талаб қилдилар. Тўғри, кўпгина хўжаликларда дала шийпонлари яхши жиҳозланган. Бироқ ҳамма жойда ҳам умумий овқатланиш яхши ташкил этилган, оммавий-сиёсий, агитация ишлари яхши йўлга қўйилган, деб бўлмайди.

Музокараларда сўзга чиққан Янгиер район партия комитетининг секретари ўртоқ **Исломов**: биз мусобақадошларимизнинг маслаҳатларига тўла амал қиламиз, колхоз ва совхозларимизда июль ойининг охиригача ғўзалар икки марта комплекс парвариш қилинади. Ғўзаси ўсишдан қолаётган участкаларга қўшимча ишлов берамиз, район хўжаликлари белгиланган графикларни сўзсиз бажарадилар. Ҳозир пахта далаларида 8 минг 700 киши ишлаяпти. Биз ишчи кучларини бундан ҳам кўпайтирамиз, деб меҳмонларни ишонтирди.

Колхозчилар ва совхоз ишчиларининг меҳнат активлигини ошириш натижасида, — деди Сирдарё колхоз-совхоз ишлаб чиқариш территориал бошқармасининг парткоми ўртоқ Хўжаев, кейинги кунларда дала ишларига қатнашаётган кишиларнинг сони 2,4 мингга кўпайди. Районда ғўзаси ўсишдан қолаётган 9 минг гектарга яқин ер бор. Бошқарма раҳбарлари ана шу ғўзаларни яхши ғўзаларга тенглаштириб олиш учун барча чораларни кўрадилар.

Чирчиқ колхоз-совхоз территориал бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Ажинов** Пискент ва Бўка районларида сувчиларнинг сони анча кўпайтирилганлигини айтди. Пискент район хўжаликлари 15—17 июлгача иккинчи суғоришни тамомлайдилар. Кейинги кунларда дала ишларига қатнашаётган ишчи кучларининг сони бизнинг бошқарма бўйича 3,5 мингга кўпайди.

Йиғилганлар қардош Тожикистон пахтакорлари вакилларини ғўза парвариши соҳасида йўл қўйилаётган камчиликларни тезда бартараф қиламиз, зиммага олинган социалистик мажбуриятимизни сўзсиз бажарамиз, деб ишонтирдилар.

ФРАНЦУЗ ИРРИГАТОРЛАРИ МИРЗАЧЎЛНИ ЎЗЛАШТИРУВЧИЛАР ТАЖРИБАСИНИ ЎРГАНМОҚДАЛАР

СССР қишлоқ хўжалик министрлигининг таклифига биноан Совет Иттифоқида меҳмон бўлиб турган Қуйи Рона ва Лангедок ер тузиш миллий компаниясининг президенти жаноб Ф. Лямур бошчилигидаги франция ирригаторларининг делегацияси Ўзбекистонда бир неча кун бўлди. Делегация республикада Мирзачўлни ўзлаштириш юзасидан ўтказилаётган ишлар билан танишди. Меҳмонлар «Фарҳод», Юрий Гагарин номли, Герман Титов номли янги совхозларни бориб кўрдилар, у ерларда қўлланилаётган ерни суғориш методларини, сизот сувларига қарши кураш усулларини ўргандилар.

— Мирзачўл — ҳақиқатан ҳам жуда катта қурилишдир. — деди жаноб Лямур ЎзТАГ мухбири билан суҳбатда. — Иш миқёси жиҳатидан дунёда бунга ўхшаш ҳеч нарса йўқ. Биз Ўзбекистон янги ерларни ўзлаштириш соҳасида ажойиб муваффақиятларга эришганлигини, илгари ҳувиллаб ётган ерларда ташкил этилган хўжаликларда агротехника даражасининг юксак эканлигини кўриб, ишонч ҳосил қилдик.

Ўзбекистондаги қўриқ ерларни ўзлаштираётганларнинг тажрибасидан биз кўпгина фойдали нарсаларни ўргандик, деб таъкидлади жаноб Лямур. Тупроқ ишларида фойдаланилаётган машиналар, сунъий ёмғир машиналари ва суғориш тармоқларидаги сувларнинг шимилиб кетишига қарши кураш усуллари бизни жуда қизиқтирди.

Биз Ўзбекистон ирригаторлари билан кўпдан бери алоқа боғлаганмиз, деди жаноб Лямур. Ўзбекистон вакиллари бизнинг меҳмонимиз бўлишган. Бу галги келишимизда мамлакатларимизнинг ирригаторлари ўртасидаги алоқа янада кўпроқ мустаҳкамланди.

10 июлда Франция ирригаторлари Тошкентдан Ленинградга жўнаб кетдилар.

ҚИШЛОҚДА МАДАНИЙ САВДОНИ КЕНГАЙТИРАЙЛИК

ЎЗБЕКИСТОН МАТЛУБОТ КООПЕРАЦИЯСИНИНГ XI СЪЕЗДИДАН

Ўзбекистон матлубот кооперацияси вакилларининг XI съезди Тошкентда икки кун давом этди. Съезд делегатлари «Ўзбекбирлашув» правлениеси ва ревизия комиссиясининг ҳисобот докладларини, шунингдек балансни тасдиқлаш ҳақидаги докладни ҳар томонлама муҳокама қилдилар.

Докладларда ва делегатларнинг нутқларида қайд қилиндики, ўтган съезддан кейинги тўрт йил ичида республика матлубот кооперацияси янада кўпроқ мустаҳкамланди, аҳолига савдо хизмати кўрсатишнинг яхшиланишига эришди.

Қишлоқ аҳолисига бундан олдинги тўрт йилдагига нисбатан 18 процент кўпроқ ҳар хил товарлар сотилди.

Съездда савдо ва тайёрлашнинг моддий техника базаси анча кенгайтирилганлигидан далолат берувчи рақамлар келтирилди. Чакана савдо шохобчаларига яна 4416 корхона қўшилди. Кўп универсал магазинлар қурилди, 400 дан ортиқ ихтисослаштирилган магазин очилди. Савдонинг прогрессив формалари жорий қилинмоқда. Автодўконларнинг далага, яйловларга, тоғли районларга чиқиши ташкил қилинди. Китоб сотиб олувчиларга хизмат кўрсатиш маданияти оширилди. Ихтисослаштирилган ҳар ўнта магазиннинг тўққизтасида харидорларнинг ўзлари китобларни бемалол танлаб олади.

Кўп делегатлар умумий овқатланишни янада оммавий, фойдали ва қулай қилиш ҳақида гапирдилар. Ҳисобот даврида умумий овқатланиш корхоналарининг сони икки баравар кўпайди.

Съезд делегатлари матлубот кооперациясининг ишида эришилган муваффақиятларни қайд қилиш билан бирга аҳолига савдо хизмати ва маиший хизмат кўрсатишдаги камчиликлар ҳақида ҳам гапирдилар. Ўтган йил республиканинг матлубот кооперацияси товар обороти планини бажармади, унумсиз харажатларга йўл қўйди.

Кўп делегатларнинг нутқларида савдо-сотиқни ташкил қилишдаги жиддий камчиликлар кўрсатиб ўтилди. Складларда товарларнинг пландан ташқари кўп запаслари тўпланиб қолган. Тошкент область матлубот союзи правлениесининг раиси Ю. Т. Зокиров, меҳнаткашлар депутатлари Самарқанд қишлоқ район Совети ижроия комитетининг раиси М. Урунова ва съезднинг бошқа делегатлари ҳам ўз нутқларида ана шу жиддий нуқсонга қарши курашни кучайтириш зарурлигини таъкидладилар.

Нормадан ташқари запаслар, дейди улар, нотўғри планлаштириш, аҳолининг у ёки бу товарларга бўлган эҳтиёжларини яхши ўрганмаслик натижасида вужудга келади. «Ўзбекбирлашув» правлениеси, кўпгина область ва район матлубот союзлари ўз ишларида кейинги вақтда республика экономикасида рўй берган ўзгаришларни, шунингдек қишлоқ аҳолисининг ўсган талабларини ҳисобга олмайдилар.

Савдо ташкилотларининг товар етказиб берувчи ташкилотлар билан алоқаси суст, улар кўп вақт жойларга ўтмайдиган товарларни етказиб берадилар. Саноат корхоналари олдига кўпроқ талаб қўйиш керак, бу корхоналарнинг бир қисми газлама, кийим-кечак, пойафзал ва бошқа буюмларнинг хилларини кўпайтирмайдилар, ишлаб чиқариладиган товарларнинг сифатини яхшилаш учун қаттиқ кураш олиб бормайдилар.

Самарқанд область матлубот союзи правлениесининг раиси Т. М. Махмудовнинг ва бошқа делегатларнинг нутқларида қишлоқда умумий овқатланишни янада яхшилаш масалалари кўтарилди.

Съездда матлубот кооперациясининг сабзавот, картошка, мева ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари тайёрлаш ҳамда республика шаҳарлари аҳолисини таъминлаш соҳасидаги ишларини яхшилашга кўп эътибор берилди.

Нукус шаҳар матлубот жамиятига қарашли тикув ательесининг директори Д. Сеитова, Хоразм область матлубот союзи правлениесининг раиси А. Ёқубов қишлоқ аҳолисига маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш юзасидан бир қанча мулоҳазаларини айтдилар.

Кўп нутқлар савдо ва тайёрлаш корхоналарининг моддий техника базасини кенгайтириш масалаларига, капитал қурилишни яхшилашга бағишланди.

Съезд делегатлари савдо ходимлари кадрларини танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялаш ишида камчиликлар борлигини кўрсатувчи фактлар келтирдилар. Савдо қоидаларини бузиш, харидорларни алдаш, кооператив маблағларини талон-торож қилиш ҳолларининг баъзан рўй беришига ҳам кўп жиҳатдан ана шу ҳол сабаб бўлмоқда. Нотиқлар шу ҳақда гапириш билан бирга, кадрларни тўғри танлаш, савдо корхоналарининг иши устидан жамоатчилик контролини кучайтириш алоҳида аҳамиятга эга эканлигини таъкидладилар.

«Центросоюз»га қарашли Самарқанд кооператив институтининг ректори М. Р. Расулов ўз нутқида айтдики, олий маълумотли савдо ходимлари тайёрлайдиган ва Ўрта Осиёда бирдан-бир бўлган бу олий ўқув юрти кейинги беш йил ичида икки мингга яқин мутахассислар — товароведлар, экономистлар, бухгалтерлар, умумий овқатланиш корхоналари учун инженер-технологлар тайёрлаб чиқарди. Институт Тошкентда ва Андижонда сиртқи факультетлар очди. Бу йил сиртдан ўқийдиган бир мингдан ортиқ студент қабул қилинади. Нотиқ савдо ўқув юртлари шохобчаларини кенгайтириш, айниқса сиртқи таълим формаларини ривожлантириш зарурлиги ҳақида гапирди. «Ўзбекбирлашув» правлениеси оммавий касбдаги кадрлар — ошпазлар, новвойлар, рўзғор машиналарини ва приборларини ремонт қилувчи мастерлар ва бошқа мутахассисларни тайёрлашга кўпроқ эътибор бериши лозим.

Давлат савдоси ва матлубот кооперацияси ходимлари касаба союзи республика комитетининг раиси М. О. Одилова савдо ходимлари ўртасида сиёсий тарбияни кучайтириш, коллективларда аҳолига хизмат кўрсатишни янада яхшилаш учун социалистик мусобақани ривожлантириш муҳим эканлиги тўғрисида гапирди.

Қўнғирот район матлубот жамияти правлениесининг раиси А. Бердимбетов ўз нутқида қишлоқ аҳолисига савдо хизмати кўрсатишдаги ижобий тажриба билан ўртоқлашди.

Музокараларда Андижон область матлубот союзи правлениесининг раиси М. Х. Хасанов, Қўрғонтепа район партия комитетининг секретари Т. Тешабоева, Ўзбекистон ССР савдо министри А. А. Саримсоқов, Мўйноқ балиқ консерва комбинатининг ишчиси Е. Н. Сахнова, «Центросоюз» правлениесининг аъзоси П. А. Кабанов, Қўқон районидаги «Пахтакайнар» колхозининг бригада бошлиғи, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони О. Йўлдошева ва бошқалар ҳам сўзга чиқди.

Съездда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари Ф. Е. Титов нутқ сўзлади.

Съезд муҳокама қилинган масалалар юзасидан қарор қабул қилди. Қарорда қишлоқда савдо-сотиқни янада кулоч ёйдириш ва савдо маданиятини юксалтириш йўллари белгиланди.

Ҳамманинг гулдурос қарсаклари билан съезд Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетига, ўртоқ Н. С. Хрушчевга табрик хати қабул қилди.

Съезд «Ўзбекбирлашув» кенгашининг, правлениесининг ва ревизия комиссиясининг янги составини, СССР матлубот кооперацияси вакилларининг VI съездига делегатлар сайлади.

«Ўзбекбирлашув» правлениесининг раиси қилиб А. А. Хўжаев сайланди. (ЎзТАГ).

ФУТБОЛ

ПЕШҚАДАМЛИКНИ БОЙ БЕРМАЙМИЗ

(БИРИНЧИ ДАВРА ЎЙИНЛАРИНИ ЯКУНЛАБ)

Мамлакат чемпионати бошланиши олдидан «Пахтакор»нинг кучига ишончсизлик билан қараган скептик ишқибозлар доғда қолди! Биринчи давранинг охирига келиб «Пахтакор» кучлари деярли тенг бўлган рақиблар йиғилган иккинчи группада жадвалнинг фахрли юқори зинасини эгаллади. Команда 5 та ғалабага эришди, 4 ўйинни дуранг қилди ва битта мағлубиятга учради.

14 очко тошкентликларга «Динамо» (Тбилиси), «Авангард», «Крылья Советов», «Динамо» (Ленинград) каби таниқли командаларнигина эмас, мамлакатнинг чемпионлари бўлган Москванинг «Спартак», «Торпедо», «Динамо» коллективларини ҳам орқада қолдириб кетиш имконини берди.

«Пахтакор» бутун ўн тур давомида пешқадам командалар сафида келди ва бирон марта ҳам бешинчи ўриндан пастга тушмади.

Яна бир факт характерлидир. Пахтакорчилар рақиблар дарвозасига 11 та тўп киритиб, ўз дарвозасидан бор-йўғи 6 марта тўп ўтказдилар. Команда «А» классида қатнашиб, биринчи марта унинг урган тўпи ўтказиб юборган тўпларидан ортиқ бўлди.

Биринчи давранинг бошидан охиригача (Боку «авария»сини ҳисобга олмаганда) команда бир текис ўйнади, ўз майдонида ҳам, рақиблари майдонида ҳам ижобий натижаларга эришди. Кези келганда шуни эслатиб ўтиш ўринлики, «Пахтакор» рақибларининг майдонида 10 имкониятдан саккиз (!) очко олди. Бундай катта муваффақиятга ҳар бир команданинг ҳам ҳаваси келиши шубҳасиздир.

Хўш, «Пахтакор» муваффақиятларининг сири нимада?

Аввало, ҳимоя линиясининг ўйинига тўхталиб ўтайлик.

Командамизнинг ўйинида бўлган сифат ўзгаришлар, аввало ҳимоячилар, ярим ҳимоячилар ўйинидаги ўзгаришлар ҳимоячилар қаторидаги ҳаракатларга муҳим таъсир кўрсатди. Шуни қувонч билан таъкидлаш керакки, ҳимоячиларимиз ҳужумларни уюштиришда актив иштирок этишга ҳаракат қилмоқдалар. Улар аввалгидек мустаҳкам, яккама-якка курашда дадил ва фидокорлик билан ўйнайдилар. Рақибларидан тўпни олгач, уни дарҳол олдинга тепиб юборишга шошилмайдилар, балки шароитга баҳо бериб ўзлари ҳам олдинга интилишга ҳаракат қиладилар. Оғир ўйновчи, ишчан М. Шарипов, жўшқин, шиддатли ва дадил О. Моторин, тиришқоқ ва эҳтиёткор В. Суюнов бир-бирларининг камчиликларини тўлдириб ўйнашади.

Ярим ҳимоячилар эндиликда ўз штраф майдонларидан нари кетмай ўйнашни тарк этганлар, дадиллик билан ҳужумчиларга қўшилиб, уларнинг кетида иккинчи эшелонни ташкил қиладилар. Москва динамочилари дарвозасига киритилган ягона тўпнинг автори В. Қаҳҳоров бўлганлиги тасодиф эмас. Бу тўп оғир «жангда» бизга қимматбаҳо бир очко келтирди. В. Мухин, В. Қаҳҳоров баъзида рақибларнинг комбинацион алоқаларини бузиб юбориш, хавфли ҳужумчиларни бетарафлаштириш юзасидан ўзларига юклатилган муҳим топшириқларни бажарибгина қолмай, аниқ ва вақтида тўп тепиш билан команданинг ҳужумини уюштирадилар, баъзида эса бу ҳужумни охирига етказадилар. Қисқаси, ўз шеригининг ҳаракатларини тушуниш, лозим бўлган вақтда ёрдамга келиш ҳимоямизни ишончли, мустаҳкам ва баъзан ёриб ўтиш қийин бўлган линияга айлантирди. Бунда дарвоза қўриқчиси Ю. Пшеничниковнинг хизмати катта. Унинг ўйини тобора маҳорат чўққисига чиқиб бормоқда.

Команданинг муваффақиятини ҳимоячи ва ярим ҳимоячилар ўйинининг яхшиланганидагина деб ҳисоблаш, нотўғри бўларди. Бунда ҳужумчиларимизнинг ҳам хизматлари чакки эмас, улар қийин дамларда ҳимоячиларга тез-тез ёрдамга келадилар.

Менингча, ҳужумчилар ўйинида қилинган айрим ўзгаришлар ижобий натижа берди. Ҳамма ўйинни ҳал қилувчи паллаларда Г. Красницкийга қаратади, деб бизни ҳаққоний танқид қилишади. Энди бундай таъналарга деярлик ўрин қолмади. Бу ҳолни урилган 11 та тўпнинг ўйинчиларга қуйидагича тақсимланиши ҳам тасдиқлаб турибди. Красницкий — 4 та, Абдураимов — 2, Беляков — 2, Тазетдинов—2 ва Қаҳҳоров—1 голнинг авторидирлар. Геннадий ҳали ҳам команданинг асосий зарбдор кучи бўлиб қолиши билан бирга, у коллективнинг тактик планини амалга оширишда анча активроқ иштирок этмоқда. «Спартак» дарвозасига киритилган биринчи гол унинг тўпни чиройли оширib берганлиги натижасидир. «Торпедо» (Кутаиси) командаси билан бўлган ўйин ҳам юқоридаги фикримизни яққол исботлайди. Бу ўйинда Геннадий ҳийла ишлатиб ўзига биркитилган рақибларини ўзи билан узоққа эргаштириб кетди ва бу билан шерикларига Кутаиси футболчилари дарвозасига яқинлашиш учун йўл очди.

Чарчамас, чаққон ва ҳар ерда ҳозир бўлувчи Ю. Беляков ҳали ҳам аввалгидек жуда кўп иш бажаради. Кўпинча унинг вазифаси фақат қанот ҳужумчиси функциясини бажариш билангина чегараланмайди. У катта тезликда тўпни рақибларидан моҳирона олиб ўтиш билан ҳимоячилар тартибини бузиб юборади ва рақиблар дарвозаси олдида катта хавф туғдиради.

Э. Абдураимов, шубҳасиз, истиқболли ҳужумчидир. У Г. Красницкий билан бирга команданинг ҳужумкор қудратини ташкил қилади. Абдураимов ўзига хос дриблинг ва кучли зарби билан ажралиб туради. Бироқ унинг индивидуал ўйинга берилиб кетиши агрессив ҳаракатларининг натижаси баъзида пасайишига олиб келади. Эҳтимол у тажриба орттиргач, бу камчиликдан қутилар.

Бизнинг «диспетчер»ларимиз И. Тазетдинов ва В. Тажиров ташқаридан қараганда содда, сезилмасдан ўйнашсада, бирон мақсадни кўзлаб, ўйлаб ҳаракат қиладилар ва командага катта фойда келтирадилар. Уларга тактик планда турли вазифа юклатилади: Тазетдинов ҳужумчилар ҳаракатини бир-бирига бирлаштирса, Тажиров ярим ҳимоячилар билан ҳужумчилар ўртасида алоқани амалга оширади.

Албатта, бизда катта камчиликлар ҳам бор. Даставвал тўпни оширишда ва ҳал қилувчи зарбаларни уришда кўп бракка йўл қўямиз. Ўйинчиларнинг тезлиги чопганда ҳам, тўпни олиб кетаётганда ҳам кўнгилдагидек эмас. Бу камчиликларни яхши биламиз ва уларни бартараф қилиш учун заруp бўлган ҳамма тадбирларни кўраётирмиз.

Команданинг перспективаси қандай? «Пахтакор» 12 та кучлилар сафида бўлиш ҳуқуқини ола оладими?

Агар иккинчи группа жадвалини чуқурроқ анализ қилинса шу нарса равшан бўладики, 11 та командадан 10 таси бу ҳуқуқ учун курашиш имкониятини сақлаб келмоқда. Командалар жадвалда жуда зич жойлашган. 3-10-ўринларни эгаллаган командаларни бор йўғи 3 очко ажратиб турибди, холос. Ўз-ўзидан маълумки, бу ҳолат чемпионатнинг иккинчи даврасида курашни кескинлаштиради. Тўғри, «Пахтакор»нинг аҳволи бошқа командаларга қараганда анча яхши. Лекин рақиблар пешқадамга қарши 2-3 ҳисса куч билан ўйнашини унутмаслик керак. Биз пешқадамликни бой бермаслик учун бутун куч-имкониятларимизни ишга солишимиз лозим бўлади.

А. КЕЛЛЕР.
«Пахтакор» командасининг старший тренери.

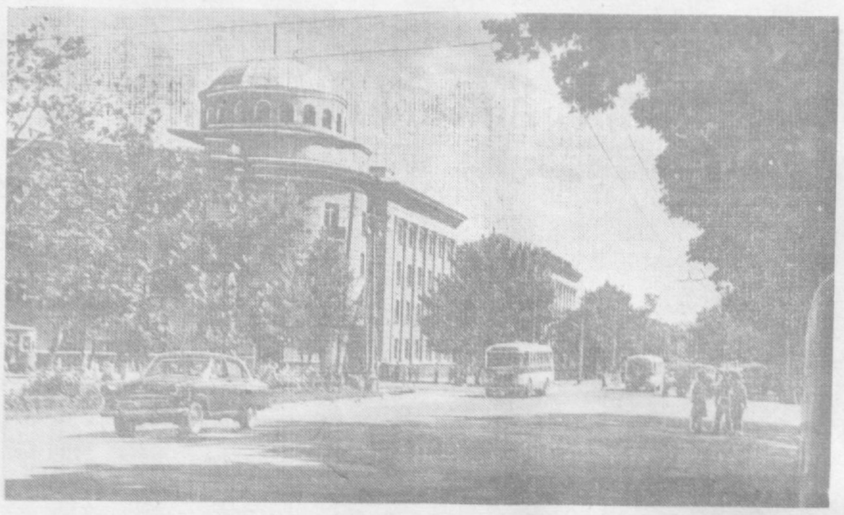

Тошкентимиз кундан-кунга гўзаллашиб бормоқда. Суратда: Полторацкий кўчаси.

А. Абалян фотоси.

ХЕЛЬСИНКИГА, ЁШЛАР ФЕСТИВАЛИГА!

Ёшлар ва студентларнинг VIII Жаҳон фестивали очилишига саноқли кунлар қолди. Яна ҳафта кетидан ҳафта ўтар-ўтмас Хельсинкида жаҳон ёшларининг шодиёналари бошланади. Ана шу ёшлар фестивалига қатнашиш ҳуқуқи берилган дунёдаги неча ўнлаб йигит-қизлар Хельсинкига йўл олишмоқда. Улар орасида турли касб эгаларини учратиш мумкин. Бири моҳир рaққоса бўлса, бири уста ижрочидир, яна бири ўз талантини кўпчиликка манзур қилган истеъдодли ёш қўшиқчидир.

Ёшлар ва студентларнинг жаҳон фестивалига республикамиз ёшлари ҳам пухта тайёргарлик кўрдилар. Фестиваль олдидан жойларда кўриклар ўтказилиб, энг яхши натижага эришган санъаткорларга фестивалга қатнашиш ҳуқуқи берилди.

Ўзбекистондан жаҳон фестивалига борадиган йигит-қизлар асосан пойтахт театрлари ва концерт залларининг энг яхши ва талантли ёш санъаткорларидан иборат. Ўзбек давлат «Баҳор» рақс ансамблининг чангчиси Бахтиёр Алиев, Алишер Навоий номидаги ўзбек опера ва балет театрининг солисти Рихси Султонов, рaққоса Турсуной Умаровалар фестиваль олдидан ўтказилган кўрикда юқори баҳо олдилар. Ёшлар ва студентларнинг Москвада ўтказилган VII Жаҳон фестивалига қатнашиб, унинг медали билан мукофотланган истеъдодли ёш доирачи Қаҳрамон Дадаев ҳам фестивалда қатнашади.

Ёшлик бор жойда шодлик бор дейишади. Ҳа, фестиваль кунларида жаҳон ёшлари ижро этадиган серзавқ ва ёқимли қўшиқларга ўзбекистонлик ёш санъаткорларнинг овозлари ҳам жўр бўлиб кетади. Фестиваль томошаларини кўриш учун тўпланган неча юзлаб кишилар ўзбек халқ санъатининг ажойиб намуналари билан танишадилар.

«Помир рақси», «Учрашув» каби шўх ўйинлар кетидан «Андижон полькаси», «Дилдор» рақслари уланиб кетади. Фестиваль программасига СССР халқ артисти Мукаррама Турғунбоева томонидан саҳналаштирилган оммавий «Совға» ўйинининг киритилганлигини ҳам айтиб ўтиш керак.

Куйлар ва ашулаларнинг кўпчилиги ўзбек совет композиторлари томонидан ёзилгандир. Уларда қувноқ ва бахтиёр ёшлик шодиёналари куйланади, уларнинг эзгу-орзулари тараннум этилади. Меҳнат завқи ва қувончини улуғловчи қўшиқлар ижроси ҳам эътиборни жалб этади.

Ёшлар ва студентларнинг VIII Жаҳон фестивали олдидан ўтказилган кўрикларда юқори натижаларга эришган ўзбекистонлик ёш санъаткорлар куни кеча Москвага жўнаб кетдилар. Улар жонажон пойтахтда Совет Иттифоқи ёшларининг фестивалга қатнашадиган вакиллари билан биргаликда сўнгги репетицияни ўтказадилар. Шундан сўнг Хельсинкига, ёшлар фестивалига жўнайдилар.

Оқ йўл сизларга, фестиваль қатнашчилари!

А. АЛИЕВ.

Телевизор

14 июлда

Рус тилида: 18.00 — **Ферда чумоли** (болалар учун бешинчи эшиттириш), 18.35 — **Телевизион янгиликлар**, 18.50 — **Эстрада ансамбли**, 19.20 — **Тулки ва қундуз** (катталар учун мультипликацион фильм), 19.40 — **49 кун** номли бадиий фильм.

Ўзбек тилида: 21.10 — **Телевизион янгиликлар**, 21.25 **Концерт** (Самарқанд область бадиий ҳаваскорлик коллективлари ижросида).

Театр

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА (ёзги бино) — 14/VII да **Уч баҳодир**, 15/VII да **Равшан ва Зулхумор**.

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА (ёзги бино) — 14, 15/VII да **Ўзбек давлат филармонияси солистларининг концертлари**. Кеч соат 9 да бошланади. Билетлар сотилмоқда.

Кино

ҚИШКИ БИНОДА

Етти азамат — «ВАТАН», «ИСКРА» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (жуфт соатларда).

Гадой қиссаси — «ВАТАН» (кундуз соат 12, 1 ярим ва 3-15 минутда), НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Йўл — «МИР» (кундуз ва кечқурун).

Полк ўғли — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб соат 10, кундуз 12 ва 4 да).

Батеновлик доктор — «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун), «СПУТНИК» (тоқ соатларда).

Эҳтирослар кўрфази — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

ЁЗГИ БИНОДА

(Сеанслар кеч соат 9-15 минут ва 10 яримда)

Етти азамат — «ФЕСТИВАЛЬ», «ПАХТАКОР».

Гадой қиссаси — «ВАТАН», НАВОИЙ номли.

Жоао Карраль сири — КАФАНОВ номли.

Спорт шарафи — ТЕЛЬМАН номли.

Ҳамма уй-уйига — ПУШКИН номли.

Полк қизи — «УДАРНИК».

Момақалдироқ сўқмоғидан — «ПОБЕДА».

Йўл — «ШАРҚ».

Чет элларда нима гап

РАВШАН ВА ЯҚҚОЛ ПОЗИЦИЯ

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЁППАСИГА ҚУРОЛСИЗЛАНИШ ВА ТИНЧЛИК УЧУН КУРАШГА БАҒИШЛАНГАН ЖАҲОН КОНГРЕССИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ ЧЕТ ЭЛ ГАЗЕТАЛАРИНИНГ ДИҚҚАТ МАРКАЗИДА

БУХАРЕСТ. «Скинтейя» газетаси нутқни шарҳлаб ёзади, Н. С. Хрушчев ўз нутқида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг, Совет ҳукуматининг позициясини равшан ва яққол баён қилиб берди. Бу позиция жаҳон урушининг олдини олиш учун, тинчликни ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлаш учун, ядро ҳалокати хавфини тугатишнинг асосий воситаси бўлган ёппасига ва батамом қуролсизланишни амалга ошириш учун тинмай кураш олиб боришга асосланган.

СОФИЯ. Болгария телеграф агентлиги эълон қилган шарҳларда таъкидланадики, Н. С. Хрушчевнинг янги уруш хавфи реал мавжуд эканлигини назарда тутиб, қуролсизланиш — замоннинг қатъий талаби эканлигини равшан исботлаб берганлиги катта таассурот қолдирди. Н. С. Хрушчевнинг осойишта овози АҚШ нинг ядро иғвогарлиги туғдирган ташвишни тарқатиб юборди. Унинг нутқи тинчлик кучларининг ғалаба қозонишига янги ишонч бағишлади.

БЕРЛИН. «Нейес Дейчланд» газетаси Н. С. Хрушчев нутқининг баёнини эълон қилиб, унинг ёппасига ва батамом қуролсизланиш учун кураш барча тинчликсевар кучларнинг энг муҳим бурчи бўлиб қолаётганлиги тўғрисида айтган сўзларини, Германия масаласини тинч ҳал этиш ва шу асосда Ғарбий Берлиндаги аҳволни нормаллаштириш қуролсизланиш ишини ҳам илгари силжитиб юбориш учун яхши асос бўлур эди, деб айтган сўзларини уқтириб кўрсатади.

ТОКИО. Марказий газеталар Н. С. Хрушчев нутқининг батафсил баёнини эълон қилиб, «Хрушчев уруш хавфи ҳақида огоҳлантирмоқда» («Асахий»), «Хрушчев ёппасига ва батамом қуролсизланиш планининг қабул қилинишига умид билдиради» («Иомиури»). «Совет Иттифоқи ракетага қарши воситаларга эга» («Майнити») деб таъкидламоқдалар.

«Токио симбун» газетаси Н. С. Хрушчев нутқининг батафсил баёнида қуйидагиларни уқтириб кўрсатади: АҚШ ядро уруши оловини ёқмоқда; батамом қуролсизланишни тўрт йил мобайнида амалга ошириш мумкин.

ПАРИЖ. «Юманите» газетаси Н. С. Хрушчев нутқидан айрим жойларини олиб, катта сарлавҳа остида босиб чиқарди. Газетанинг Москвадаги мухбири Пьер Куртад Н. С. Хрушчевнинг таклифларини тинчликни ҳимоя қилиш йўлида бирлашишга ва ҳаракат қилишга даъват деб атайди. У Совет ҳукумати бошлиғининг Ғарб мамлакатларидаги кўп кишилар термоядро уруши хавфининг қанчалик жиддий эканлигини ҳали англаб олмаганлиги тўғрисида айтган сўзларини келтиради. «Бу жиддий огоҳлантиришга қулоқ солиш керак», — деб таъкидлайди Куртад. (ТАСС).

Тинчлик гарови

БУХАРЕСТ, 11 июль. (ТАСС). Москвада ўтказилаётган ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгрессида Н. С. Хрушчев сўзлаган нутқ Руминия Халқ Республикаси меҳнаткашлари ўртасида катта қизиқиш туғдирди. Бу нутқ кеча республиканинг ҳамма радиостанциялари орқали ўқиб берилди.

Бугун Бухарестдаги марказий газеталар Н. С. Хрушчев нутқининг мазмунини «Ёппасига ва батамом қуролсизланиш — барча халқлар тинчлиги ва хавфсизлигининг гаровидир» деган катта сарлавҳалар билан босиб чиқарди.

«Скинтейя» газетаси нутқни шарҳлаб бундай деб ёзади: Н. С. Хрушчев ўз нутқида Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, Совет ҳукуматининг позициясини аниқ ва ишонарли қилиб баён этиб берди, бу позиция жаҳон урушининг олдини олиш учун, тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш учун, ядро ҳалокати хавфини йўқотишнинг радикал воситаси бўлган ёппасига ва батамом қуролсизланишни амалга ошириш учун тинмай кураш олиб боришга асослангандир.

ШОНЛИ КУН

СОФИЯ, 11 июль. (ТАСС). Бугун Болгария газеталари Москвада ўтаётган Жаҳон конгрессининг иккинчи куни тўғрисидаги ҳисоботни катта сарлавҳалар билан босиб чиқарди. Шу куни Н. С. Хрушчев катта нутқ сўзлаган эди.

Бу жўшқин, образли, ғоят чуқур асосларга эга нутқ бўлди, деб ёзади «Работническо дело» газетаси. Нутқ катта эътибор билан тингланди. Нотиқнинг тинчлик ва халқлар ўртасида дўстлик шарафига айтган охирги сўзлари бутун залнинг қизғин қарсаклари остида кўмилиб кетди.

10 июль, деб ёзади «Отечествен фронт» газетаси, тинчлик учун курашга халқларнинг бутун кучини жипслаштиришда, уларнинг инсониятнинг нурафшон ижодий келажагига бўлган ишончини мустаҳкамлашда шонли кун бўлиб қолди.

Совет Иттифоқи ёппасига қуролсизланишни истайди

РЕЙКЬЯВИК, 12 июль. (ТАСС). Н. С. Хрушчевнинг Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган Жаҳон конгрессида сўзлаган нутқи ҳақидаги хабарларни ҳамма газеталар кўринарли жойларда босиб чиқармоқдалар. «Тьодвильинн» газетаси «Совет Иттифоқи ёппасига қуролсизланишга интилмоқда» сарлавҳали хабарда Н. С. Хрушчевнинг ядро қуролини тақиқлаш ва тамомила йўқ қилиб ташлаш зарурлиги ҳақидаги сўзларига асосий эътиборни қаратади. Бошқа газеталар Совет ҳукумати бошлиғининг Ғарб давлатлари ҳарбий тайёргарлик кўраётганликлари тўғрисида айтган фикрларини ҳамда Ғарбий Берлинда Норвегия ёки Дания, Бельгия ва Голландия қўшинларини, шунингдек Польша ва Чехословакия қўшинларини жойлаштириш ҳақидаги таклифни уқтириб кўрсатадилар.

Чинакам тинчликка олиб борадиган йўл

КАНБЕРРА, 11 июль. (ТАСС). Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган жаҳон конгрессида СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев сўзлаган нутқ Австралияда ғоят зўр эътибор билан кутиб олинди. Австралияда чиқадиган ҳамма газеталар Совет ҳукумати бошлиғи нутқининг мазмунини энг кўзга кўринарли жойларда босиб чиқардилар. Н. С. Хрушчев нутқининг мазмуни Австралия радиоси ва телевидениеси орқали бир неча марта эшиттирилди. Энг таъсирли Австралия газеталаридан бири — Мельбурнда чиқадиган «Эйж» газетаси ўзининг икки саҳифасида Н. С. Хрушчев нутқининг муфассал баёнини босиб чиқарди.

Кўпгина обзорчиларнинг кўрсатиб ўтишича, Австралия матбуоти Совет Иттифоқи ҳукумати бошлиғининг нутқига биринчи марта мана шундай катта эътибор бермоқда. Бундай мисли кўрилмаган қизиқишнинг сабаби шундаки, Н. С. Хрушчев нутқида ҳозирги замоннинг энг тўлқинлантирувчи проблемалари тилга олинган, янги уруш хавфини йўқотиш йўллари белгиланган.

Совет бош министри янги жаҳон урушининг бошланиш хавфи тўғрисида огоҳлантирмоқда, —деб ёзади «Эйж» газетаси. «Хрушчев: ёппасига ва батамом қуролсизланиш — чинакам тинчликка олиб борадиган йўлдир, демоқда», деб кўрсатади ўша газета. Кўпгина газеталар Совет Иттифоқининг қуролсизланиш юзасидан Н. С. Хрушчев нутқида баён қилинган таклифларини эълон қилганлар.

ЯПОНЛАРНИНГ ҚАЛБИ НАФРАТГА ТЎЛИҚ

ТОКИО, 11 июль. (ТАСС). Япон жамоатчилиги Америка атомчиларининг жиноятқорона ҳаракатларини ғазаб билан қораламоқда. Мамлакатнинг жамоат ташкилотлари, атоқли жамоат ва сиёсий арбоблари, олимлар ва оддий кишилар матбуот орқали, Япониядаги Америка ваколатхоналари орқали АҚШ ҳукуматига қаҳр-ғазаб билан норозилик билдирмоқдалар. жаҳон уруши бошланишининг олдини олиш ва Хиросима фожиасининг қайтарилмаслиги учун ўт билан ўйнашишга чек қўйишни қатъий талаб қилмоқдалар. Коммунистик ва социалистик партиялар, атом ва водород қуролларини тақиқлаш юзасидан Умумяпон кенгаши ва мамлакатнинг кўпгина касаба союз ташкилотлари қаттиқ норозилик билдирдилар.

Америка атомчилари зўр бериб қуролланиш йўлидан бориб, ақлдан озмоқдалар, дейди Япония Коммунистик партияси Марказий Комитетининг аъзоси Ии.

Радио тўлқинлари устидан контроль ўрнатиш бошқармаси ходимлари Умумяпон касаба союзининг раиси Тосио Сунахара Қўшма Штатлар ҳукумати хатти-ҳаракатидан ғазабланиб, «Акахата» газетаси мухбирига бундай деди: «Қўшма Штатлар ҳукуматининг жинояти тинчлик кучларига ва бутун инсониятга дағдаға солмоқда. Бу жиноят Ёппасига қуролсизланиш ва тинчлик учун курашга бағишланган жаҳон конгресси очилган вақтда қилинди».

Бизнинг қалбларимиз нафратга тўлиқ, деди Япония телефон-телеграф алоқаси компанияси ишчилари касаба союзининг раиси Хидэйоси Нитанда. Вайронгарчилик урушига тайёрланиш мақсадида Қўшма Штатлар ўтказаётган ядро қуроли синовлари — инсоният олдидаги жиноятдир.

«Одамлар Хиросима ва Нагасаки фожиаси даҳшатларини ҳеч қачон унутмангиз», «Пентагондаги атомчилар ҳавони алангага айлантириб, ерни ёндириб юборишларига йўл қўймангиз»—хиросималик 74 ёшлик Кинити Сануки «Акахата» газетаси орқали жаҳон жамоатчилигига ана шундай даъват билан мурожаат қилди. Кинити Сануки Американинг атом бомбардировкаси вақтида тўрт фарзандидан жудо бўлган эди.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

Владивосток, Сахалин, Иркутск, Братск корхоналарида шунингдек Қозоғистон ССР-нинг қўриқ районларидаги корхоналарда ишлаш учун: **ғишт терувчилар, бетончилар, дурадгорлар, сувоқчилар, бўёқчилар, токарлар, фезерчилар, монтажчилар, слесарлар, темирчилар, шоферлар, электросваркачилар, ёрдамчи ишчилар**

керак

Меҳнат шартномаси тузган кишиларга бир марталик ёрдам пули, иш жойигача йўл харажатлари, багаж ҳақи ва йўлда бўладиган вақт учун суточний пули тўланади.

Шартнома тузиш учун қуйидаги жойларга мурожаат қилинсин:

Тошкент шаҳрида — 1) Привокзальная кўча, 13-уй, 2) Ҳамза кўчаси, 10-уй.

Янгийўл шаҳрида — Ленин кўчаси, 13-уй.

Шунингдек Гулистон ва Оҳангарон шаҳарларидаги ташкилий тартибда ишчи қабул қилиш бўлимларига.

ТОШКЕНТ ТЎҚИМАЧИЛИК КОМБИНАТИНИНГ ИШЧИЛАР ОВҚАТИ БЎЛИМИГА

ҳар хил разрядли **ошпазлар, буфетчилар, сабзавот сотувчилар, ошхоналарга ёрдамчи ишчилар**

керак

Мурожаат учун адрес: Физкультура кўчаси, 6-уй.

Калинин район, Ленин қишлоқ советидаги Ленин номли колхозда турувчи **Дадақўзи Каримовнинг** шу колхозда турувчи Санобар Одиловадан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Калинин район халқ судида кўрилади.

М. Горький кўчаси, 7-тупик, 51-уйда турувчи **Фатхулла Ғаниевнинг** шу уйда турувчи Ҳакима Расулевадан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Октябрь район халқ судида кўрилади.

Кичик Қозировот кўча, Қизил гул проезд, 14-уйда турувчи **Тўхтамурод Мирзаахмедовнинг** шу уйда турувчи Дилором Ғаниевна Мирзаахмедовадан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Фрунзе район халқ судида кўрилади.

Адвокатларнинг республика кенгаши

Тошкентда икки кун давомида адвокатларнинг республика кенгаш-семинари бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги юридик комиссия раиси Х. С. Сулаймонова адвокатларнинг фаолияти, уларнинг КПСС XXII съезди қарорларидан келиб чиқадиган вазифалари тўғрисида доклад қилди.

Кенгаш қатнашчилари адвокатлар иш практикасига, социалистик қонунчиликни мустаҳкамлаш масалаларига бағишланган бир қанча докладларни тингладилар.

Кенгаш ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари Ф. Е. Титов, республика Министрлар Совети раисининг ўринбосари И. В. Марцинюк иштирок этдилар. (ЎзТАГ).

Пойтахтимиздаги «Красная заря» фабрикасида тунги профилакторий намунали ишламоқда. Бу ерда ҳар ойда корхонанинг 25 ишчиси дам олиб, саломатлигини мустаҳкамлайди. Суратда: фабрика 7-цехининг мотористкалари Ф. Антова (чапда) ва Л. Романова ўртоқлар профилакторийнинг дам олиш хонасида.

М. Комлев фотоси.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («Ташкентская правда») —орган Ташкентского обкома и горкома Коммунистической партии Узбекистана, областного и городского Советов депутатов трудящихся.

Бизнинг адрес: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26-уй.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: Редактор — 29004, редактор ўринбосари — 25885 Партия турмуши бўлими — 26232. Пропаганда ва совет қурилиши бўлими —28761. Қишлоқ хўжалик ва маҳаллий ахборот бўлими — 29040. Адабиёт ва санъат, маданият, саноат ва транспорт бўлимлари — 33786. Секретариат — 34808. Хатлар бўлими —34048. Илғор тажрибаларни пропаганда қилиш штатсиз бўлими — 31936. Эълонлар бўлими — 28142. Коммутатор —26334, 33262, 30249, 30250, 30253.

«Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони Сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси.

Р. 02217. Нашр. Г. 1634.